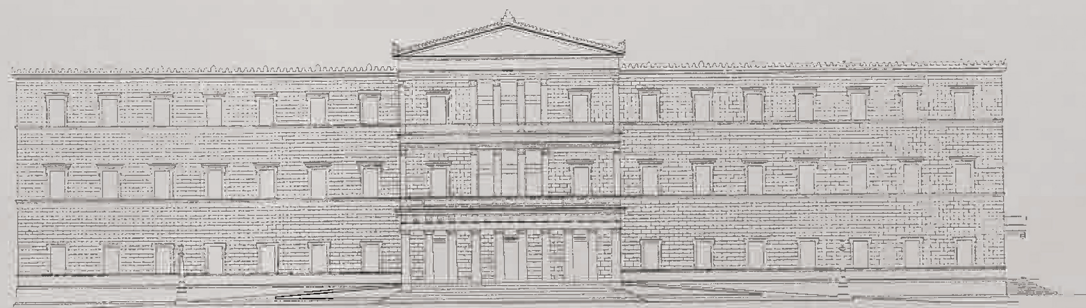

150
ΧΡΟΝΙΑ
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ
ΤΗΣ
ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Πέμπτη 17 Μαρτίου 1994
Αθήνα

150
ΧΡΟΝΙΑ
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ
ΤΗΣ
ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Πέμπτη 17 Μαρτίου 1994
Αθήνα

Έκδοση της Βουλής των Ελλήνων

Επιμέλεια: **Σπύρος Γαλάνης**, Επιστημονικός Συνεργάτης
της Διεύθυνσης Επιστημονικών Μελετών
της Βουλής των Ελλήνων
Ελένη Σεργή, Προϊσταμένη Γραμματείας
της Διεύθυνσης Επιστημονικών Μελετών
της Βουλής των Ελλήνων

Φωτοστοιχειοθεσία - Ηλεκτρονική Σελιδοποίηση:
Τμήμα Τυπογραφίας της Βουλής των Ελλήνων

Υπεύθυνος: **Ηλίας Δ. Μάρκου**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Βουλή των Ελλήνων με σειρά εκδηλώσεων τίμησε τη συμπλήρωση εκατόν πενήντα ετών από τη θέση σε ισχύ του πρώτου μετεπαναστατικού Συντάγματος της Χώρας μας. Η ανάγκη ανάδειξης των σημαντικών στιγμών της κοινοβουλευτικής μας ιστορίας και της συμβολής των κοινοβουλευτικών θεσμών στην εφαρμογή της δημοκρατίας στον τόπο μας μας οδήγησε στη διοργάνωση αυτών των εκδηλώσεων, οι οποίες, πιστεύουμε, ενδυναμώνουν την ιστορική μνήμη και τη συναίσθηση της ιστορικής συνέχειας.

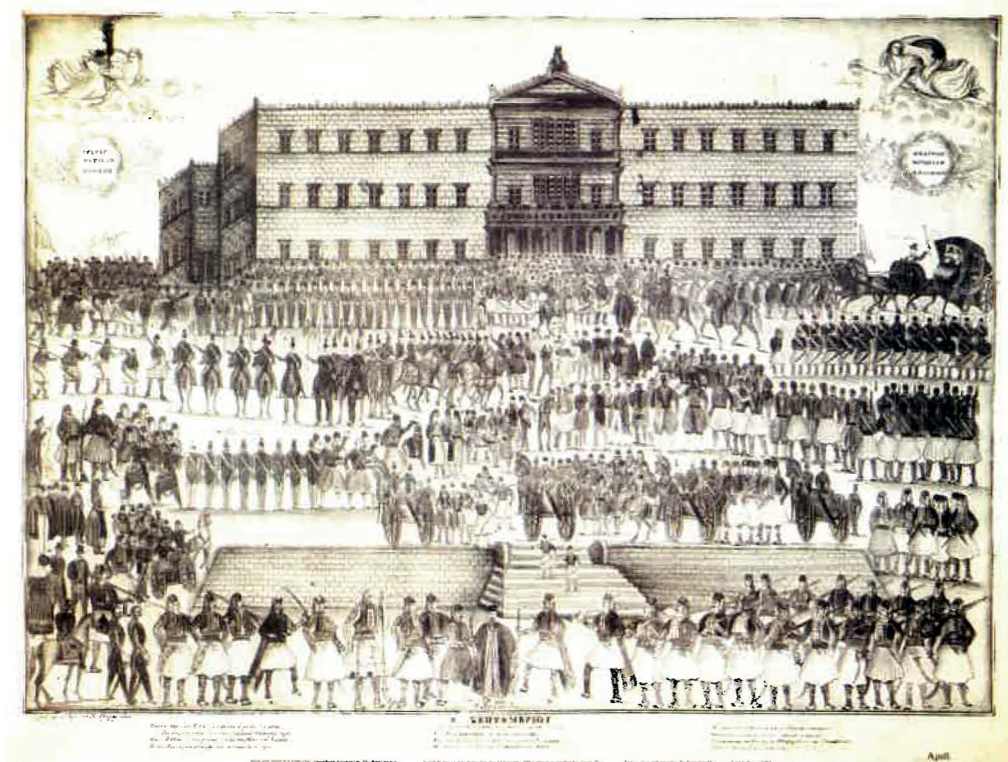
Η πανηγυρική συνεδρίαση της Βουλής των Ελλήνων, στις 17 Μαρτίου 1994, μαρτυρεί τη σημασία που αποδίδουμε στο σπουδαιότατο ιστορικό γεγονός της κατάκτησης Συντάγματος από τον Λαό μας. Το Σύνταγμα του 1844 και η ταυτόχρονη εισαγωγή στην πράξη της καθολικής ψηφοφορίας με τον εκλογικό νόμο της 18ης Μαρτίου 1844 αποτελεί την αφετηρία μιας νέας εποχής στην πολιτική ιστορία της χώρας μας και βάση των μετέπειτα συνταγματικών εξελίξεων, που χαρακτηρίζονται από τη σταδιακή κατοχύρωση των δικαιωμάτων των πολιτών και την καθιέρωση δημοκρατικής διακυβέρνησης.

Είναι χαρακτηριστικό ότι, σ'όλη την ιστορική διαδρομή της θεμελίωσης της Νεότερης Ελλάδας, οι οποιεσδήποτε θεσμικές μεταβολές, παλινδρομήσεις ή εξελίξεις βασιζόνταν στην κυρίαρχη αντίληψη ότι αυτονόητη προϋπόθεση της Εθνικής μας Ανεξαρτησίας είναι η Δημοκρατία, η οποία υλοποιείται με το αντιπροσωπευτικό σύστημα και την κοινοβουλευτική αρχή.

Η παρούσα έκδοση των πρακτικών της πανηγυρικής συνεδρίασης της Βουλής στις 17 Μαρτίου 1994, δίνει την ευκαιρία στον ειδικό, αλλά και στον απλό αναγνώστη, να ενημερωθεί για τον τρόπο προσέγγισης του μεγάλου ιστορικού γεγονότος και τους σχετικούς πολιτικούς προβληματισμούς της Εθνικής Αντιπροσωπείας.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΧΡ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Η Γ΄ Σεπτεμβρίου 1843.
Λαϊκή λιθογραφία του Ν. Γρηγοριάδη. (Ιδιωτική συλλογή).

Πίνακας, από την Έκθεση Ιστορικών Αντικειμένων της Νεώτερης Ελλάδας, που εκτίθεται στην αίθουσα Ελευθερίου Βενιζέλου, της Βουλής των Ελλήνων, στο πλαίσιο του εορτασμού των 150 χρόνων Κοινοβουλευτικού Βίου.

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α Β Ο Υ Λ Η Σ

Η' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

(ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ)

Σ Υ Ν Ο Δ Ο Σ Α'

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΠΑ'

Πέμπτη 17 Μαρτίου 1994

Αθήνα, σήμερα Πέμπτη 17 Μαρτίου 1994 και ώρα 12.28', στην Αίθουσα του Βουλευτηρίου συνήλθε η Βουλή, σε Ολομέλεια για να συνεδριάσει υπό την Προεδρία του Προέδρου κ. **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΧΡ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΗ**.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Απόστολος Χρ. Κακλαμάνης): Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, αρχίζει η συνεδρίαση.

Εισερχόμαστε στην

ΕΙΔΙΚΗ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΞΗ

“Πανηγυρική Συνεδρίαση της Βουλής για την Επέτειο συμπλήρωσης 150 χρόνων Κοινοβουλευτικού Βίου της Ελλάδος”.

Συμπληρώνονται σήμερα 150 χρόνια από την ψήφιση του Συντάγματος του 1844, ενός Συντάγματος με μεγάλη συμβολική αλλά και ουσιαστική αξία για το Έθνος.

Η σημερινή πανηγυρική συνεδρίαση της Βουλής δεν μπορεί να έχει στενά επετειακό χαρακτήρα. Με τις εκδηλώσεις που ξεκινούν σήμερα, και οι οποίες αποφασίστηκαν από την κοινή Επιτροπή Προεδρείου και Εκπροσώπων όλων των Κομμάτων που συγκροτήσαμε γι' αυτό τον σκοπό, φιλοδοξούμε να

προσδώσουμε στο τρέχον έτος 1994 τον χαρακτήρα Έτους Κοινοβουλευτικής Μνήμης, ώστε να αναδείξουμε τις σημαντικές στιγμές της Κοινοβουλευτικής μας ιστορίας και την τεράστια συμβολή των Κοινοβουλευτικών θεσμών στην πρόοδο και την ευημερία του Ελληνικού Λαού.

Το Σύνταγμα του 1844 αποτέλεσε την πρώτη θεσμική αμφισβήτηση της απολυταρχίας και συνάμα το πρώτο δημοκρατικό ράπισμα κατά του επείσαστου μοναρχισμού. Ήταν ο καρπός της ιστορικής εξέγερσης της 3ης Σεπτεμβρίου του 1843, που αποκατέστησε την τρωθείσα από τους Βαυαρούς αξιοπρέπεια του Έθνους και επέβαλε την ενεργοποίηση των αντιπροσωπευτικών θεσμών και τη σύνταξη ενός συνταγματικού πολιτεύματος. Όμως, το στέμμα, οι προστάτιδες δυνάμεις και ο ενδοτισμός των αρχηγών των βασικών πολιτικών κομμάτων, που τον φανέρωναν εξάλλου και οι ονομασίες τους: Αγγλικό, Γαλλικό, Ρωσικό απέτέλεσαν ισχυρό αντιστάθμισμα στις δημοκρατικές τάσεις του Ελληνικού Λαού και φαλκίδευσαν εν τέλει τη συνταγματική μεταβολή απονευρώνοντας σε πολλά σημεία το ριζοσπαστικό της περιεχόμενο. Παρ' όλα αυτά, η αλλαγή που συντελέστηκε είναι σημαντική. Η μοναρχία αυτοπεριορίζεται πλέον από καταστατικούς κανόνες και αναγκάζεται να συλλειτουργεί με αντιπροσωπευτικούς θεσμούς. Οι ελευθερίες των πολιτών διευρύνονται και κατοχυρώνονται απέναντι στην κρατική εξουσία. Η θέσπιση της καθολικής ψήφου επιφέρει στο μοναρχικό συνταγματικό οικοδόμημα μια ισχυρή δημοκρατική ρωγμή.

Το Σύνταγμα του 1844 ίσχυσε επί 18 έτη. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται κυρίως από μια έντονη, διαρκή και συστηματική προσπάθεια του Όθωνος να υποσκάψει το κύρος των θεσμών και του Συντάγματος, που και ο ίδιος συνομολόγησε, και να εξουδετερώσει τις επίφοβες για το καθεστώς του ελευθερίες του Λαού. Ο αποκληθείς "πατέρας της Δημοκρατίας" Γεώργιος Φιλάρετος αναφέρει επιγραμματικά: "Ο Όθων προεκάλει το Έθνος δι' ακαταπαύστων αυθαιρέτων πράξεων τεινουσών εις τον περιορισμόν της ελευθερίας του. Ουδένα είχε παραλείψει

τρόπον δόλου ή βίας προς διακωμώδησιν των συνταγματικών ελευθεριών δια την τήρησιν των οποίων είχεν ορκισθεί ενώπιον της Συνελεύσεως της 3ης Σεπτεμβρίου”.

Έτσι λοιπόν, το Σύνταγμα του 1844 γίνεται πλέον το προγεφύρωμα της ελευθερίας για κάθε διωκόμενο και ταυτόχρονα η σημαία της αντίστασης του Λαού και της επαναστατικής ανατροπής της δυναστείας.

Η έξωση του Όθωνος δεν έμεινε χωρίς συνέπειες και για το ίδιο το Σύνταγμα του 1844. Μια καινούργια γενιά πολιτικών, που ανδρώθηκε μέσα στην αντιδυναστική πάλη, θα δώσει νέο αίμα στην πολιτική ζωή εμβολιάζοντάς την με ριζοσπαστικές ιδέες και με εθνική αξιοπρέπεια. Τα ξενικά κόμματα ανήκουν στο παρελθόν και ο ελέω Θεού μοναρχισμός εγκαταλείπεται πανηγυρικά. Απαλλαγμένη από τη μέγγενη των παλαιών δεσμεύσεων, η Δεύτερη εν Αθήναις Εθνοσυνέλευση θα επιφέρει καίριες τροποποιήσεις που αλλάζουν ριζικά τον χαρακτήρα του πολιτεύματος. Η συνταγματική μοναρχία θα δώσει τη θέση της στη βασιλευόμενη δημοκρατία. Πηγή και φορέας των εξουσιών δεν είναι πλέον ο μονάρχης, αλλά ο Λαός που θεσπίζει το Σύνταγμά του και ασκεί τα κυριαρχικά του δικαιώματα σε καθεστώς πλήρους ελευθερίας.

Κατ’ αυτό τον τρόπο λοιπόν, μεταλλαγμένο το Σύνταγμα του 1844 δίνει τη θέση του στο δημοκρατικό Σύνταγμα του 1864, που αποτελεί το πιο προωθημένο Σύνταγμα ανάμεσα στα άλλα συντάγματα της εποχής του. Δεν είναι συμπτωματικό το ότι το Σύνταγμα του 1864 άντεξε στον χρόνο, συνεισφέροντας στον Τόπο μισό αιώνα συνταγματικής ομαλότητας, ενώ υπό αναθεωρημένη μορφή έφθασε ουσιαστικά ως τις μέρες μας και συγκεκριμένα ως την ψήφιση του ισχύοντος Συντάγματος.

Οι συνθήκες βέβαια στον 20ο αιώνα είχαν αλλάξει. Οι εκσυγχρονιστικές τομές της αναθεώρησης του 1911 θα χαθούν στη δίνη του εθνικού διχασμού, ενώ το δημοκρατικό Σύνταγμα του 1927 θα αποτελέσει απλώς ένα βραχύβιο διάλειμμα μεταξύ

περιόδων αυταρχισμού. Όσον αφορά δε την αναθεώρηση του 1952, αυτή σφραγίστηκε όπως γνωρίζετε, από τα πάθη του εμφυλίου και έτσι υπήρξε ασφαλώς κατώτερη των περιστάσεων.

Με το ισχύον σήμερα σύνταγμα, το οποίο διατρέχει αισίως το 20ο έτος της ζωής του, κλείνει θα λέγαμε ο κύκλος που άνοιξε με την κατοχύρωση του Συντάγματος του 1844. Πραξικοπήματα, δικτατορίες, κινήματα, διχασμοί, ξενική κατοχή, εμφύλιος πόλεμος, παρασυντάγματα, διαγράφουν τη δική τους σκιερή διαδρομή, που δεν μπορεί όμως, παρ' όλα αυτά, να επισκιάσει τη βασική οδό που οδηγεί στην Αβασίλευτη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, όπως αυτή οργανώνεται από το σημερινό Σύνταγμα της Χώρας.

Έκλεισε ένας κύκλος που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί επιγραμματικά με τη φράση "από την πρώτη αμφισβήτηση της απολυταρχίας, στην ολοκλήρωση της δημοκρατίας".

Ασφαλώς και δεν υποτιμούμε τα Συντάγματα του Αγώνα, αν όμως θέλουμε να μιλούμε για πολιτεύματα που εφαρμόστηκαν στην πράξη, τότε αναμφίβολα η αφετηρία βρίσκεται στο Σύνταγμα του 1844.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, η συνταγματική ιστορία του Έθνους περιγράφει τον αγώνα του Έθνους για την εδραίωση της ιστορικής και πολιτικής του οντότητας. Ήδη από τα πρώτα συντάγματα της επαναστατικής περιόδου είναι φανερό ότι για το εν επαναστάσει Έθνος, δημοκρατία και ελευθερία είναι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Το αντιπροσωπευτικό σύστημα εμφανίζεται και εμπεδώνεται στη σύγχρονη θεσμική ιστορία αυτού του Τόπου, τυπικά πριν από τη δημοκρατική αρχή, ουσιαστικά όμως παράλληλα και ταυτόχρονα με αυτή.

Η Βουλή των Ελλήνων, κατά το μεγαλύτερο τμήμα αυτής της ιστορικής διαδρομής, έγινε το κέντρο της ιστορικής περιπέτειας του Έθνους και του Λαού. Το Ελληνικό Κοινοβούλιο έζησε μεγάλες στιγμές και περιόδους, στη διεύρυνση της

Δημοκρατίας, στις μεγάλες κοινωνικές αλλαγές, στην επίμονη διεκδίκηση εθνικών δικαίων.

Δεν ήταν όμως και ανύπαρκτα τα διαλείμματα στη ζωή του. Δύο φορές η κατάλυση των ελευθεριών του Ελληνικού Λαού συνοδεύτηκε από την κατάργηση του Κοινοβουλίου. Ούτε μπορούμε να αποκρύψουμε από τα μάτια μας, ασχήμιες που έφθασαν μέχρι και αυτόν εδώ τον ιερό χώρο. Ως θεσμός, όμως, άντεξε, γιατί ήταν συνεχώς εξελισσόμενος. Το Ελληνικό Κοινοβούλιο απορρόφησε, ως προς την νομιμοποιητική του βάση, έγκαιρα και πρωτοποριακά κάθε ιδέα διεύρυνσης της Δημοκρατίας. Άντεξε γιατί είναι θεσμός ιστορικά γνήσιος. Οι πόρτες του Ελληνικού Κοινοβουλίου είναι ανοιχτές, όσο σε ελάχιστα Κοινοβούλια των χωρών, στις οποίες έχουμε ιστορική και πολιτισμική αναφορά. Είναι θεσμός ανοικτός και στις ιδέες και στα πρόσωπα.

Στην Αίθουσα αυτή βρίσκονται και πέρασαν, την τιμούν και την τίμησαν άνθρωποι και από την πιο ταπεινή γωνιά της Χώρας. Έπαιξαν και παίζουν ρόλο πολίτες που δεν είχαν τη σφραγίδα της κοινωνικής καταγωγής και των οικονομικών πλεονεκτημάτων. Στον Τόπο μας το Κοινοβούλιο είναι θεσμός ανοικτής δημοκρατίας, είναι θεσμός και ανοικτής κοινωνίας. Γι' αυτό και πέρα από τις συνταγματικές προδιαγραφές του είναι ο κυρίαρχος ιδεολογικός μηχανισμός, είναι το μεγάλο καζάνι των ιδεών, είναι εδώ που αυτές δοκιμάζονται, είναι εδώ που αυτές αναδεικνύονται.

Αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, παρά τις καταλυτικές μεταβολές στην οργάνωση των κοινωνιών και των οικονομιών, το Κοινοβούλιο, ο κοινοβουλευτισμός ως πολιτική νοοτροπία, πρακτική και παράδοση, εξακολουθούν, παρά τις αλλοιώσεις και τις κρίσεις επιμέρους θεσμών, να είναι τα "εκ των ων ουκ άνευ" της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, δηλαδή "της αληθούς δημοκρατίας", κατά την έκφραση του Γεωργίου Παπανδρέου.

Σε ευρωπαϊκό εξάλλου επίπεδο, η διαρκής διεκδίκηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να αποκτήσει αρμοδιότητες, ανάλογες με τις αρμοδιότητες των εθνικών κοινοβουλίων, καθιστά το κοινοβουλευτικό έλλειμμα συνώνυμο του δημοκρατικού ελλείμματος.

Τίποτα δεν μπορεί να υποκαταστήσει το Κοινοβούλιο, το συλλογικό δημοκρατικά εκλεγμένο αντιπροσωπευτικό Σώμα, μέσα στη λογική των δημοκρατικών θεσμών. Ανεπάρκειες στην υποδομή, στην οργάνωση, στη λειτουργία του Κοινοβουλίου μας υπάρχουν σίγουρα πολλές. Δυσκολίες στη διασφάλιση της δημοσιότητας των εργασιών μας διαπιστώνονται πανταχόθεν. Τίποτα, όμως, δεν δικαιολογεί, νομίζω, την εύκολη κριτική, τη γενίκευση, την απλούστευση και την ισοπέδωση, που άδικα και άκριτα επιχειρείται τελευταία.

Κόμματα και Βουλευτές είναι και πρέπει να είναι εκτεθειμένοι στην πιο σκληρή κριτική. Ο ανταγωνισμός εξάλλου ανάμεσα σε μια εκτελεστική εξουσία που γιγαντώνεται διαρκώς και ένα Κοινοβούλιο που υπεραμύνεται των αρμοδιοτήτων του, είναι διαρκώς ανοικτός και συχνά οξύς. Τίποτα απ' αυτά, όμως, δεν ακυρώνει τη βασική παραδοχή πως αυτό το πολιτειακό όργανο και αυτή η Αίθουσα, υποκαθιστούν τη φωνή του Έθνους και καταγράφουν τη νόμιμη και νομιμοποιημένη συνείδηση της Πατρίδας.

Γιατί εσείς, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, οι αντιπρόσωποι του Έθνους, οι Κοινοβουλευτικές Ομάδες και τα Κόμματα, έχετε διέλθει από τη στενή πύλη της δημοκρατικής κρίσης και είστε εκτεθειμένοι στον έπαινο αλλά και στον ψόγο της δημόσιας κριτικής και της λαϊκής ψήφου. Κανείς άλλος δεν έχει αυτό το χάρισμα της λαϊκής κυριαρχίας και κανείς άλλος βεβαίως δεν έχει τη δική μας βαρύτατη ευθύνη, ευθύνη για τη δικαίωση της κοινοβουλευτικής ιστορίας του Τόπου, ευθύνη για την προστασία και προαγωγή των συμφερόντων του Λαού ευθύνη για τη λειτουργία και το μέλλον της Δημοκρατίας. Ευχαριστώ.

(Χειροκροτήματα από όλες τις Πτέρυγες).

Ο Υφυπουργός Προεδρίας της Κυβέρνησης κ. Ευάγγελος Βενιζέλος, έχει τον λόγο.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΒΑΣ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ (Υφυπ. Προεδρίας της Κυβέρνησης): Κυρίες και κύριοι Βουλευτές, η αριθμητική της Ιστορίας έχει πάντοτε ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Στη φετινή, λοιπόν, επέτειο διασταυρώνονται τα 150 χρόνια από την τυπική αφετηρία της Συνταγματικής Ιστορίας του ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους, με σημείο εκκίνησης, τη θέση σε ισχύ του πρώτου τυπικού, γραπτού και αυστηρού δηλαδή, Συντάγματος της Χώρας, Συντάγματος μοναρχικού, που ήταν όμως προϊόν μιας διφυούς συντακτικής εξουσίας, μιας δικέφαλης συντακτικής εξουσίας, βασισμένης ταυτόχρονα και στον μονάρχη και στην Εθνική Συνέλευση της 3ης Σεπτεμβρίου. Ομιλώ για το Σύνταγμα του 1844.

Διασταυρώνονται ακόμη, τα 150 χρόνια από τη θέση σε ισχύ του περίφημου εκλογικού νόμου, της 18ης Μαρτίου του 1844, που εισάγει την καθολική ψηφοφορία των Ελλήνων πολιτών -δεν υπήρξε ούτε κατά διάνοια τότε λόγος για την ψήφο των Ελληνίδων- εισάγοντας έτσι τα πιο πρώιμα, και τα πιο βασικά στοιχεία της δημοκρατικής αρχής, μέσα σε ένα ευρύτερο, βέβαια, συνταγματικό και θεσμικό περιβάλλον μοναρχικού χαρακτήρα.

Διασταυρώνονται, τέλος, με σημείο εκκίνησης το 1874, τα 120 χρόνια από την ιδεολογική και πολιτική εμπέδωση της σημασίας που έχει η εφαρμογή της κοινοβουλευτικής αρχής για την ισχύ της ίδιας της δημοκρατικής αρχής και για την ισχύ του κράτους δικαίου. Αναφέρομαι, βέβαια, στη δημοσίευση του περιβόητου άρθρου "Τις πταίει" του Χαρίλαου Τρικούπη.

Η Βουλή, όμως, πρέπει σήμερα να κινηθεί πέρα από τα όρια της ιδεολογικής και μυθολογικής χρήσης της ιστορίας της. Η Βουλή των Ελλήνων στη σημερινή ευκαιρία περισκεψής και αναδρομής πρέπει να απαντήσει σε ένα πολιτικά και ιστορικά

καίριο ερώτημα. Πρέπει άραγε αυτός ο Τόπος και η νοοτροπία του να είναι δέσμοι μιας αντίληψης που θέλει τη Χώρα μας θεσμικά ανασφαλής, αιχμάλωτη μιας αντίληψης που επιτρέπει να κυριαρχεί στον Τόπο μας ένα σύμπλεγμα θεσμικής και συνταγματικής κατωτερότητας;

Η απάντησή μου είναι πως η Ελλάδα δεν υπήρξε, κατά τη διάρκεια του ανεξάρτητου πολιτειακού της βίου, ποτέ μια θεσμικά υπανάπτυκτη χώρα. Και η πρώτη εισφορά της σημερινής επετείου θα ήταν ίσως αυτή: να αποτινάξουμε το σύμπλεγμα θεσμικής ανασφάλειας και θεσμικής κατωτερότητας, που βασανίζει πολιτικές συμπεριφορές και πολιτικές νοοτροπίες.

Η εξέλιξη της συνταγματικής μας ιστορίας, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, έχει χάσματα, αντιφάσεις, ανατροπές, παλινδρομήσεις. Δεν εμφανίζει μια θεωρητική καθαρότητα, γιατί, όπως είναι προφανές, η Ιστορία γενικά και η ιστορία αυτού του Τόπου ειδικότερα, δεν είναι ποτέ ένα καθαρό θεωρητικό σχήμα. Είναι ένα τελικό αποτέλεσμα, που εξαρχής δεν το θέλησε κανείς. Η συνταγματική μας όμως ιστορία βασίστηκε πάντοτε σε μια σταθερή και απλή παραδοχή: πως η ίδια Εθνική Ανεξαρτησία συνδέεται με τη Δημοκρατία που με τη σειρά της συνδέεται με το αντιπροσωπευτικό σύστημα και με την κοινοβουλευτική αρχή.

Τους τρεις τελευταίους αιώνες -αιώνες που έχουν να εμφανίσουν το ιστορικό φαινόμενο, την ιστορική κατάκτηση του τυπικού Συντάγματος, το οποίο είναι ιδεολογικό, θεωρητικό και πολιτειακό προϊόν των δύο μεγάλων επαναστάσεων, της Γαλλικής και της Αμερικανικής- η Δημοκρατία δεν νοήθηκε ποτέ απλά και μόνο ως τέτοια. Νοήθηκε και υπήρξε πάντοτε σε συνδυασμό με την αντιπροσωπευτική Δημοκρατία, με το αντιπροσωπευτικό σύστημα και στις περισσότερες περιπτώσεις, διεθνώς, με το κοινοβουλευτικό σύστημα διακυβέρνησης.

Αυτό είναι και το συμπέρασμα που προκύπτει από τη μελέτη της καμπύλης του ελληνικού κοινοβουλευτικού συστήματος.

Ο ελληνικός κοινοβουλευτικός βίος υπήρξε πρώιμος και αβέβαιος. Είχε πρωτότυπα ιδεολογικά και πολιτικά ερείσματα, κυρίως τον πρώιμο και αταλάντευτο πολιτικό εξισωτισμό, που έχει τη μήτρα του στον ίδιο τον εκλογικό νόμο του 1844, στον οποίο αναφέρθηκα. Υπήρξε επίσης ένας κοινοβουλευτικός βίος, χωρίς ταξική καθαρότητα και χωρίς σαφείς κοινωνικές αναγωγές. Σε τελευταία όμως ανάλυση, καθώς εξετάζουμε τα πράγματα τώρα, αναδρομικά, μπορούμε να πούμε ότι ο ελληνικός κοινοβουλευτικός βίος υπήρξε διαρκής και σχετικά σταθερός.

Αυτό φαίνεται σε όλες τις κρίσιμες στιγμές της κοινοβουλευτικής ιστορίας αυτού του Τόπου. Φαίνεται στη συνύπαρξη μοναρχικής αρχής και δημοκρατικά εκλεγμένης Βουλής, που συνδέεται με μία διορισμένη Γερουσία στο πλαίσιο του Συντάγματος του 1844. Φαίνεται, ακόμη πιο έντονα, στην πανηγυρική και ρητή εγκαθίδρυση της δημοκρατικής αρχής με το Σύνταγμα του 1864. Φαίνεται στην παραδοχή και στην εφαρμογή, έστω και σε επίπεδο συνταγματικής πρακτικής, της αρχής της δεδηλωμένης, μετά το 1875. Αρχή της δεδηλωμένης που υποκρύπτει ακριβέστερα την εφαρμογή, απλά και μόνο, της κοινοβουλευτικής αρχής, χωρίς ακόμη να έχουν αποβληθεί και τα ορλεανιστικά χαρακτηριστικά του πολιτεύματος, δηλαδή τα χαρακτηριστικά της διπλής εξάρτησης της κυβέρνησης από την εμπιστοσύνη, τόσο της Βουλής, όσο και του μονάρχη.

Φαίνεται ακόμη στη θεσμική παρακαταθήκη, που μας αφήνει το δημοκρατικό Σύνταγμα, το Σύνταγμα της Αβασίλευτης Δημοκρατίας του 1927, βασισμένο στο δικαμεραλισμό, στη συνύπαρξη μιας δημοκρατικά εκλεγμένης Βουλής και μιας Γερουσίας με έντονα επαγγελματικά χαρακτηριστικά. Σύνταγμα που κατοχυρώνει, για πρώτη φορά ρητά, με το άρθρο 89 την κοινοβουλευτική αρχή.

Και βέβαια, όλα αυτά ολοκληρώνονται στη θεσμική και συνταγματική μας ιστορία με το ισχύον Σύνταγμα του 1975, όπως αυτό αναθεωρήθηκε το 1986, γιατί μόνο σ' αυτό, διαγράφοντας ένα τόξο 100 περίπου χρόνων, έχουμε την πλήρη κρτοχύρωση και της κοινοβουλευτικής αρχής και της αρχής της δεδηλωμένης, χωρίς αποκλίσεις.

Δικαιούμαστε, λοιπόν, να συμπεράνουμε σήμερα, με την αφορμή αυτής της επετείου, ότι το ελληνικό κοινοβουλευτικό σύστημα, είναι ένα από τα πλέον τυπικά και πλήρη κοινοβουλευτικά συστήματα πάντως στον ευρωπαϊκό ηπειρωτικό χώρο. Και αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία, γιατί κινούμαστε πλέον σε ένα διεθνές θεσμικό περιβάλλον, που τείνει να κυριαρχηθεί από το ημιπροεδρικό σύστημα διακυβέρνησης, δηλαδή από σύστημα διακυβέρνησης που διατηρεί, φαινομενικά τουλάχιστον, τα βασικά χαρακτηριστικά της κοινοβουλευτικής αρχής. Τα συνδυάζει, όμως, αυτά με ισχυρό, άμεσα νομιμοποιημένο αρχηγό του κράτους. Και δεν είναι τυχαίο το γεγονός πως οι χώρες του τέως υπαρκτού σοσιαλισμού -και πολλές γειτονικές μας χώρες- καθώς εξέρχονται απ' αυτήν την ιστορική περιπέτεια, επιλέγουν το θεσμικό σχήμα του ημιπροεδρικού πολιτεύματος και όχι του τυπικού κοινοβουλευτικού συστήματος.

Μόνο μέσα απ' αυτό το θεσμικό και ιστορικό περίγραμμα, το Ελληνικό Κοινοβούλιο μπορεί να προσεγγίσει τη λεγόμενη κρίση του Κοινοβουλευτισμού. Μπορεί να την προσεγγίσει, κυρίες και κύριοι Βουλευτές, με ιστορικό βάθος και με πολιτική διορατικότητα, γιατί ο Κοινοβουλευτισμός συμβιώνει με την περιβόητη κρίση του τα τελευταία 70 τουλάχιστον χρόνια.

Μπορούμε, λοιπόν, αβίαστα να πούμε ότι η κρίση του Κοινοβουλευτισμού δεν είναι ένα παθολογικό φαινόμενο, αλλά μια αλυσίδα από διαρκείς θεσμικές προκλήσεις, για όλα τα Κοινοβούλια. Υπό την έννοια αυτή, ο όρος "κρίση του Κοινοβουλευτισμού" και η σύστοιχη αναζήτηση μέσων "εκλογίκευσης" του Κοινοβουλευτισμού, δεν ήταν όλα αυτά τα 70 χρόνια τίποτε άλλο, παρά ένας εύσχημος,

θα έλεγα καλύτερα προσχηματικός, τρόπος, για να περιγραφεί το φαινόμενο της κάμψης, της κολόβωσης και του ευνουχισμού των αρμοδιοτήτων του Κοινοβουλίου.

Έτσι η κρίση του Κοινοβουλευτισμού έχει και στη Χώρα μας και διεθνώς μια διπλή όψη. Είναι από τη μια μεριά κρίση λειτουργική που εμφανίζεται με την πολύ απλή και ορατή μορφή της ενίσχυσης της εκτελεστικής εξουσίας, η οποία συγκεντρώνει τη νομοθετική πρωτοβουλία και διογκώνει την κανονιστική της αρμοδιότητα. Εμφανίζεται με τον περιορισμό του τεκμηρίου αρμοδιότητας της Βουλής. Εμφανίζεται ως αποχύμωση της νομοθετικής πρωτοβουλίας των Βουλευτών και ως έλλειψη στην όργάνωση, στην υποδομή και στις μεθόδους του ελεγκτικού έργου της Βουλής.

Η πιο κρίσιμη όψη της κρίσης του Κοινοβουλευτισμού, είναι όμως η άλλη, η ουσιαστική: η κρίση του Κοινοβουλευτισμού ως κρίση αντιπροσωπευτικότητας, κάποτε δε και ως κρίση νομιμοποίησης του Κοινοβουλίου. Εμφανίζεται η εικόνα αυτή της κρίσης με τη συνύπαρξη αφ' ενός μεν των αρχαϊκών χαρακτηριστικών του Κοινοβουλευτισμού που βασίζονται στη θεμελιώδη, αλλά σε μεγάλο βαθμό πια εικονική διάκριση ανάμεσα στη Βουλή και στην Κυβέρνηση, αφετέρου δε των νεωτερικών χαρακτηριστικών που βασίζονται στην ουσιαστική και υπαρκτή αντίθεση, ανάμεσα στην Κυβερνητική Πλειοψηφία από τη μια μεριά και την Κοινοβουλευτική Αντιπολίτευση από την άλλη. Εάν αυτή η θεμελιώδης πολιτική και θεσμική διάκριση ανάμεσα στην Κυβερνητική Πλειοψηφία και την Αντιπολιτευόμενη Μειοψηφία δεν τυποποιηθεί ρητά, δεν οργανωθεί σε επίπεδο Συντάγματος και Κανονισμού της Βουλής, τότε η σύγκρουση ανάμεσα στα αρχαϊκά και τα νεωτερικά χαρακτηριστικά του κοινοβουλευτικού συστήματος, θα παράγει πάντα την εικόνα του θεσμικού ελλείμματος και της κρίσης.

Το κομματικό φαινόμενο, και κυρίως η συνύπαρξη ανάμεσα στο θεωρητικό σχήμα της ελεύθερης εντολής και την πολιτική

και θεσμική πραγματικότητα της κομματικής οργάνωσης, είναι η δίοδος μέσα από την οποία μπορούμε να βρούμε τη λύση σε αυτό το επείγον θεσμικό ερώτημα. Γιατί δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε ότι το κομματικό φαινόμενο είναι εκείνο που ταυτόχρονα δοκιμάζει, μετασχηματίζει και αναζωογονεί το κοινοβουλευτικό σύστημα σε κάθε χώρα.

Γιατί, κυρίες και κύριοι Βουλευτές, ο Κοινοβουλευτισμός, είναι κάτι πολύ πιο πέρα από την τεχνική του. Ο Κοινοβουλευτισμός είναι κάτι πολύ πιο πέρα από τις τυπικές αρμοδιότητες της Βουλής. Ο Κοινοβουλευτισμός είναι, ακόμη, κάτι πολύ πιο πέρα από τις παραδόσεις του. Ο Κοινοβουλευτισμός βασίζεται στη διαπίστωση πως το Κοινοβούλιο είναι ο συμβολικός τόπος της Δημοκρατίας. Και αυτό μπορεί να το πει κανείς, χωρίς να κινδυνεύει να διολισθήσει σε μια μεταφυσική των θεσμών. Το Κοινοβούλιο είναι και στη Χώρα μας και παντού όπου ισχύει το αντιπροσωπευτικό σύστημα ο συμβολικός τόπος της Δημοκρατίας, μέσα από τη δημοκρατική εκλογή του, μέσα από τη διαρκή δημοσιότητά του, μέσα από τον εκλογικό του έλεγχο, μέσα από τη συλλογική διαβούλευση και μέσα από τη συμπίκνωση της κοινωνικής αντιπαράθεσης και της πολιτικής αντιδικίας, που μόνο αυτό μπορεί να πετύχει.

Αυτή είναι άλλωστε, η μεγάλη ιστορική εισφορά της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας που υπάρχει τον τελευταίο αιώνα ως κομματική δημοκρατία.

Το σύγχρονο Κοινοβούλιο, η Βουλή των Ελλήνων στην προκειμένη περίπτωση, μπορεί να αποκτήσει συνείδηση του εαυτού της, μόνο εάν αποκτήσει συνείδηση της κοινωνίας που εκπροσωπεί, μόνο εάν έχει και εάν διατηρήσει την αίσθηση της ιστορικής συνέχειας και την εικόνα των ιστορικών τομών.

Ακόμη και σε μια μεταβιομηχανική κοινωνία, σε μια κοινωνία των αποχρώσεων και της επικοινωνίας, τίποτα δεν μπορεί -έως τώρα τουλάχιστον- να υπερβεί και να υποκαταστήσει τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς και την αντιπροσωπευτική

δημοκρατία. Ούτε οι κοινωνικές και πολιτικές οργανώσεις με ειδικά μονοθεματικά ενδιαφέροντα, που λειτουργούν ως θεσμοί πίεσης, ούτε τα μέσα επικοινωνίας, παρά την επικυριαρχία τους, παρά την κηδεμονία που ασκούν στην πολιτική σκηνή. Όλα αυτά μπορεί να λειτουργούν παραπληρωματικά, αλλά δεν μπορούν και δεν πρέπει να λειτουργήσουν καταλυτικά για τους θεσμούς της αντιπροσωπευτικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας.

Ευτυχώς για την Ιστορία και ευτυχώς για την Πολιτική, ακόμη και στο πλαίσιο της σύγχρονης μεταβιομηχανικής κοινωνίας, που παύει να είναι κοινωνία των μαζικών συσσωματώσεων και των αδρών και μεγάλων γραμμών, δεν έχει προκύψει πρόβλημα "μετακοινοβουλευτικής" και "μετακομματικής" δημοκρατίας. Δεν έχουμε εισέλθει, πάντως στη Χώρα μας, στον επικίνδυνο και εφιαλτικό, θα έλεγα, αστερισμό της δήθεν μετακοινοβουλευτικής ή μετακομματικής δημοκρατίας.

Κυρίες και κύριοι Βουλευτές, δεν ξέρω αν στην Αίθουσα αυτή υπερίπταται η μνήμη του Χαρίλαου Τρικούπη, του Ελευθέριου Βενιζέλου, του Αλέξανδρου Παπαναστασίου, του Αλέξανδρου Σβάλου, του Γεωργίου Παπανδρέου, του Παναγιώτη Κανελλόπουλου. Δεν ξέρω, ειλικρινά, πώς διαμορφώνεται και πώς ανιχνεύεται η ζώσα και ενεργός συνείδηση του σύγχρονου ελληνικού κοινοβουλευτισμού.

Ξέρω όμως, ότι σήμερα, σ' αυτήν την επέτειο, βρισκόμαστε εμείς εδώ, ως παραστάτες του Έθνους, και καλούμαστε να αναλάβουμε, πρώτον, την υπεράσπιση της πολιτικής. Καλούμαστε να υπερασπισθούμε το επίδικο αντικείμενο της πολιτικής, που είναι το αντικείμενο της Δημοκρατίας, που είναι προϋπόθεση δημοκρατίας. Η αναζήτηση των μεγάλων συμφωνιών και των κοινωνικών συναινέσεων, λειτουργεί συμπληρωματικά ως προς τον βασικό κανόνα της πλειοψηφικής αρχής και όχι αντιπαραθετικά προς αυτόν. Η αναζήτηση της πολιτικής συμφωνίας και της υπέρβασης των αντιθέσεων, δεν είναι ο μόνος γνώμονας πολιτικής ωριμότητας. Πρέπει να αντισταθούμε στην ιδεολογία

της πολιτικής ομοιομορφίας. Πρέπει να αντισταθούμε στην ιδεολογία εκείνη που καλλιεργεί την εντύπωση ότι η πολιτική αντιπαράθεση είναι πολιτικό απόστημα και ηθικό αμάρτημα.

Καλούμαστε, δεύτερον, να αρθρώσουμε τον λόγο ύπαρξης των πολιτικών κομμάτων. Να αποδείξουμε την ικανότητά τους να συναιρούν και να αντιπροσωπεύουν πολιτικά, μια απαιτητική και πολύπλοκη κοινωνία.

Καλούμαστε, τρίτον, να αποδείξουμε τη θεσμική αξία του Βουλευτή. Να πούμε καθαρά, εκτεθειμένοι στη δημόσια κριτική, ότι ο αντικοινοβουλευτικός και αντιβουλευτικός λόγος είναι λόγος δημοκρατικά επικίνδυνος, λόγος ιστορικά ανυποψίαστος, λόγος πολιτικά μοιρολατρικός.

Αυτή είναι η ενεργός μνήμη, κυρίες και κύριοι Βουλευτές, των τελευταίων 150 ετών και αυτή είναι η επίκαιρη πολιτική εισφορά μας επετείου, όπως η σημερινή. Ευχαριστώ.

(Χειροκροτήματα από όλες τις Πτέρυγες)

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Απόστολος Χρ. Κακλαμάνης): Ο κ. Αθανάσιος Κανελλόπουλος, εκ μέρους του Κόμματος της Αξιωματικής Αντιπολιτεύσεως, έχει τον λόγο.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΕΤΡ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ: Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, οφείλονται χάριτες στον Πρόεδρο της Βουλής, για την πρωτοβουλία εορτασμού της εκατοπεντηκονταετηρίδος του συνταγματικού βίου της ανεξάρτητης Ελλάδος.

Σε μια εποχή έκδηλα μεταβατική, που η τεχνολογική ανταρχία θέτει σε δοκιμασία ιδεολογίες, θεσμούς, και καταστατικούς χάρτες κλονίζοντας αρχές και αλήθειες του δυτικού μας πολιτισμού και όπου η καλλιεργούμενη απάθεια του Λαού έναντι των πολιτικών τείνει να εξαλλαγεί σε αντίπαθεια προς την πολιτική, ο προτεινόμενος εορτασμός είναι φυσικό και επιβεβλημένο να ενθαρρύνει μια συστηματικότερη απογραφή των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών της εποχής μας και των

διαμορφουμένων συγχρόνων πολιτειακών και συνταγματικών τάσεων.

Η δημοκρατία είναι έννοια ιστορική. Δεν αποτελεί απαρτισμένο και ολοκληρωμένο σύνολο κανόνων συμπεριφοράς. Είναι πάντα εν τω γίγνεσθαι. Ανακαθορίζεται διαρκώς. Έτσι, γίνεται λόγος για κρίση της δημοκρατίας, για παρεκκλίσεις από ένα ιδανικό "τύπο" της, όταν ορισμένοι θεσμοί έχουν υποκύψει σε παλαίωση ή όταν η θέσπιση νέων έχει ανακύψει ως σύγχρονο πολιτικό, κοινωνικό ή ηθικό αίτημα.

Καθώς εισερχόμαστε στον 21ο αιώνα, μια νέα περίοδος του δημοκρατικού συνταγματικού μας πολιτισμού διαφαίνεται.

Από τη μία πλευρά σημειώνονται παρεκκλίσεις από τον σε δοσμένο χρόνο ιδανικό τύπο κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, υπό την επίδραση τεχνολογικών και θεσμικών εξελίξεων, ποικίλων μορφών αυταρχισμού, γενικευμένων αξιώσεων για την εμπέδωση και επέκταση του αισθήματος ασφαλείας του πολίτη (securisme) και αδυναμίας του κοινωνικού λόγου να δώσει λύσεις στα προβλήματα.

Από την άλλη, ένα νέο υποκείμενο του δημόσιου βίου, που διαδέχεται ιστορικά το άτομο, τον πολίτη, τον εργαζόμενο -ο άνθρωπος- έρχεται να αξιώσει εγγυήσεις και προστασία, αλλά και να οδηγήσει σε ουσιαστικότερη πληρότητα την ανθρώπινη συμβίωση.

Θα μπορούσαμε ίσως να συνοψίσουμε ενδεικτικά, ορισμένα από τα παθογενή συμπτώματα στην εξέλιξη της Δημοκρατίας, των οποίων η αντιμετώπιση είναι κρίσιμη.

Το πρώτο από τα προβλήματα αυτά, είναι η ενδοκομματική δημοκρατία που συνδέεται με τη σχέση του Βουλευτή προς το κόμμα και την έκταση της εσωκομματικής πειθαρχίας.

Υπάρχει, επιπλέον εδώ, το θέμα της αναγνώρισης των τάσεων. Η αναγνώριση αυτή είναι τόσο μάλλον αναγκαία, όσο

επικρατεί κομματικό ολιγοπώλιο, εξ' αιτίας του οποίου πλήθος διαφορετικών ιδεών είναι υποχρεωμένο να συνωθείται κάτω από τη στέγη ενός κομματικού σχηματισμού.

Υπάρχει, ύστερα, η τάση μονοπώλησης της πληροφόρησης και απορρητοποίησης της δημόσιας ζωής, είτε από την Κυβέρνηση είτε από τα καλούμενα μέσα συλλογικής ενημέρωσης. Είναι φανερός ο κίνδυνος απομόνωσης από τον λαϊκό έλεγχο αξιόλογων δραστηριοτήτων του δημοσίου βίου και της Κυβέρνησης.

Γεννιέται έτσι η ανάγκη διαμόρφωσης ενός κώδικα για τα δικαιώματα πληροφόρησης, όπως γίνεται στις Ηνωμένες Πολιτείες και επιχειρείται τώρα και στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε λίγο οι κίνδυνοι της Δημοκρατίας δεν θα γεννιούνται τόσο από τη μονοπώληση της οικονομικής δραστηριότητας όσο από τη μονοπώληση της πληροφόρησης που ισοδυναμεί με την πιο ισχυρή μονοπώληση δύναμης, τόσο μάλλον όσο τα οικονομικά κέντρα εξουσίας συγκεντρώνουν στα χέρια τους τα μέσα συλλογικής ενημέρωσης.

Στις παρεκκλίσεις πρέπει να αναφέρουμε ακόμα την τεχνοκρατία, που προσδιορίζει πολιτικούς σκοπούς σύμφωνα με την ιδεολογία της τεχνικοποίησης και υπερεκλογίκευσης, έτσι ώστε να κινδυνεύει το πολιτικό κριτήριο ως ύπατο κριτήριο αποφάσεων.

Η ολοκληρωτική επικράτηση της τεχνοκρατίας, σύμφωνα με τις αντιλήψεις που αφορμώνται από τον γαλλικό θετικισμό, τείνει να έχει ως αποτέλεσμα η κυβερνητική εξουσία να μετατραπεί σε αυθεντία, η πορεία της Χώρας να εξαρτάται από καθαρά τεχνοκρατικές αντιλήψεις, οι συγκρουσιακές σχέσεις της κοινωνίας να ατονούν, το ενδιαφέρον των πολιτών για την πολιτική να εκλείπει και να στρέφεται μόνο στην ιδιωτική και επαγγελματική ζωή.

Ανάμεσα στις παθολογικές εξελίξεις της σύγχρονης Δημοκρατίας, πρέπει να συμπεριλάβουμε τη βαθμιαία περιέλευση

της νομοθετικής πρωτοβουλίας στις ομάδες πίεσης. Τα νομοσχέδια, πολλές φορές, φθάνουν έτοιμα στη Βουλή και ο αντιπρόσωπος του Λαού τείνει να μετατραπεί σε *machine à voter*.

Η πολυπλοκότητα και η τεχνοκρατική υφή εξειδικευμένων προβλημάτων, που τίθενται σήμερα ενώπιον του Νομοθετικού Σώματος, προϋποθέτουν ειδικές γνώσεις του Βουλευτή. Η έλλειψή τους πολλές φορές οδηγεί σε αποφάσεις στις οποίες απουσιάζει η ενσυνείδητη συμμετοχή ή στον εκτοπισμό του πολιτικού κριτηρίου που είναι το ύπατο κριτήριο μιας απόφασης των εκπροσώπων του λαού. Όπως ορθά έλεγε ο Αριστοτέλης: "Το ελάχιστο ορθώς των ειδότων έργον εστί". Γι' αυτό και σήμερα προτείνονται νέα όργανα ενημέρωσης του Βουλευτή πριν αποφασίσει, εκτός από τη νομική του ενημέρωση.

Ουσιάδους σημασίας παρέκκλιση είναι σήμερα, η έντεχνη εξουθένωση της ανθρώπινης βούλησης και της ανθρώπινης αξίας, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις της ποινικής μεταχείρισης των ανθρώπων. Από την αστυνομική ως την ανακριτική και σωφρονιστική διαδικασία, ο εξουσιαστικός αυταρχισμός, με τη συνεργασία της σύγχρονης τεχνολογίας και γραφειοκρατίας, εξουθενώνεται η *dignitas civium*, για την οποία τόσο παραστατικά μας μίλησε ο Κικέρων.

Ο ιδιωτικός βίος, εξάλλου, σε ένα δημοκρατικό καθεστώς αποτελεί το κέντρο της ελευθερίας. Όμως, οι σημερινές εξελίξεις έχουν οδηγήσει στην κατάληψη του ιδιωτικού βίου, όχι μόνο από το κράτος, αλλά και από ιδιωτικές μορφές εξουσίας. Η πρόοδος της τεχνολογίας, που υποτίθεται πως έρχεται να απαλλάξει τον άνθρωπο από πολλές δουλείες, φέρνει μαζί της νέες δουλείες.

Η ηλεκτρονική πρόοδος έχει μηδενίσει τις δυνατότητες αντίστασης όσον αφορά το άβατο του ιδιωτικού βίου. Η πληροφορική επιτρέπει σήμερα τη συγκέντρωση, ταξινόμηση και αξιοποίηση τεραστίου αριθμού πληροφοριών που αφορούν ένα πρόσωπο.

Δεν υπάρχει στη Χώρα μας αυτοτελής γενική προστασία του ιδιωτικού βίου (right of privacy), αυτού του δικαιώματος στον ιδιωτικό βίο, του αμερικανικού, παραδείγματος χάριν, δικαίου.

Εξαιτίας της παραβίασης της ιδιωτικής ζωής από τη σύγχρονη τεχνολογία, κρίνεται σήμερα επείγουσα η υιοθέτηση νέας πολιτικής υλοποίησης των νομοθετικών μέτρων και αποτελεσματικής εφαρμογής της.

Παράλληλα προς τα δημιουργούμενα, λόγω των εξελίξεων, προβλήματα της Δημοκρατίας, διαμορφώνεται τώρα κίνηση ανατοποθέτησης της έννοιας της Δημοκρατίας. Στο "κέντρο" των γνωστών μας μέχρι τούδε συνταγμάτων, που εξέφραζαν το πλαίσιο των δημοκρατικών αρχών, υπήρχε μία μόνη πλευρά του ανθρώπου: Το άτομο, ο πολίτης, ο εργαζόμενος. Όχι όμως, ο άνθρωπος ως σύνολο, ο άνθρωπος του οποίου την υπόσταση είχαν αφαιμάξει η ειδωλολατρία του κρατικού γιγαντισμού, οι πατερναλιστικοί θεσμοί και η αδυναμία του κοινωνικού λόγου να δώσει λύση στα προβλήματα.

Ο δυτικός πολιτισμός, στηριζόμενος στον ορθολογισμό και στη χρησιμοθηρική αντίληψη της κοινωνίας, απέκρουε κάθε ουμανιστική αναγωγή.

Από τη δεκαετία του '70 και αποφασιστικότερα μετά από τις καθεστωτικές μεταβολές στην Ανατολική Ευρώπη και στα Βαλκάνια, συντελείται μία αθόρυβη, αλλά επαναστατική στροφή, σε αναζήτηση του χαμένου ανθρώπου. Τη στροφή αυτή έκανε πλέον αισθητή η αποτυχία των ερμηνευτικών ή κανονιστικών κοινωνικοφιλοσοφικών συστημάτων της ανθρώπινης συμβίωσης, η συνειδητοποίηση των ορίων και της ποιότητας της ακολουθούμενης μονοδιάστατης ανάπτυξης, ο Πύθος των Δαναΐδων της φρενέχρους υπερκατανάλωσης, το δέος μπροστά στον ξαφνικό οικολογικό κίνδυνο του πλανήτη και προπαντός, το λυκόφως των σε-ισμός ειδώλων. Ανοίχθηκε το κουτί της Πανδώρας, από το οποίο βγήκαν οι ιδεολογίες και ουτοπίες γυμνές....

Είναι, ίσως, η πρώτη επανάσταση που δεν έχει φορέα και εκφραστή μία τάξη και που δεν έχει στόχο τη νομιμοποίηση μιας τάξης ή τη στήριξη της κυριαρχίας μίας τάξης πάνω στην άλλη. Διαφαίνεται μία μακρά πορεία: Από τον υπήκοο στον πολίτη, από τον πολίτη στον εργαζόμενο, από τον εργαζόμενο στον άνθρωπο. Στο τέρμα της πορείας αυτής ανακαλύπτεται ο άνθρωπος ως σύνθεση λόγου και αισθήματος, όχι μόνο ως πολιτικό, αλλά και κοινωνικό και συνειδησιακό ον. Σε αντίθεση με τη σχολή του φυσικού δικαίου που αναγνωρίζει την αξία του ανθρώπου *in abstracto*, οι νέες συνθήκες οδηγούν στον άνθρωπο *in concreto*.

Η διαμορφούμενη τώρα τάση είναι πια όχι υπήκοος στα ποικίλα κανονιστικά συστήματα των κοινωνικών μορφωμάτων, ούτε πολίτης, δηλαδή απλό άθροισμα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων έναντι του κράτους, ούτε εργαζόμενος απλός, δηλαδή αντικείμενο πατερναλιστικής κοινωνικής προστασίας, χωρίς αυτοευθύνη και ελευθερία.

Το τέλος των δογμάτων, των ιδεολογιών και του ορθολογικού μονοθεϊσμού, δεν προκύπτει ως επιλογή, αλλά ως ανάγκη, από τη στιγμή που τα "κλασσικά" δόγματα φάνηκαν ανεπαρκή να δώσουν λύσεις, όπως ειπώθηκε κιόλας.

Με βάση την εξέλιξη αυτή που τείνει στην υπηρετήση του συγκεκριμένου ανθρώπου, διαμορφώνονται ανάλογες πολιτειακές και συνταγματικές τάξεις. Η ιδέα μιας άλλης Magna Carta διαφαίνεται στον ορίζοντα. Και από την άποψη αυτή θα έπρεπε να πω ότι δεν πρέπει να αρκούμεθα σε αυτό που έχουμε. Είναι ανάγκη κάθε φορά να προσαρμοζόμαστε προς τις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Αυτό έχει και την έννοια ότι ωρίμασε πλέον η ανάγκη για την αναθεώρηση και του δικού μας του Συντάγματος.

Χωρίς να αναιρείται ο γενικός ρόλος του κράτους, αυξάνεται η τάση της απαλλαγής από τη μεταφυσική των ολότητων και δημιουργείται η ανάγκη της αποκέντρωσης της

συγκεντρωτικής εξουσίας και της διασποράς της. Αντιεξουσία στην εξουσία και αντιδύναμη στη δύναμη. Αλληλοϊσορρόπηση, αντί επιβολής στις ισορροπίες μονομερώς, άνωθεν.

Γενικεύεται παράλληλα ο έλεγχος της εξουσίας, που επεκτείνεται και στη βιομηχανική κοινωνία και στις επιχειρήσεις και στις Τράπεζες κ.λπ. Αυτός ο έλεγχος της κεντρικής εξουσίας από τις επί μέρους οντότητες και ο αλληλοέλεγχος αποτελεί, ίσως, το νέο νόημα της διάκρισης των λειτουργιών του Αριστοτέλη και του Μοντεσκιέ.

Το πιο σημαντικό είναι ότι προάγονται τώρα μικρές κοινωνικές ομάδες, όπως η Τοπική Αυτοδιοίκηση, όπου η συμμετοχή του ανθρώπου είναι πιο προσωπική, πιο ανθρώπινη, πιο συναισθηματική. Τίθεται, ίσως, έτσι τέρμα στον κοινωνικό αποκλεισμό, για τον οποίο μας ομιλεί τόσο πειστικά στο βιβλίο του "Η αποκλεισμένη κοινωνία", ο Μισέλ Γκροξιέ.

Κύριο χαρακτηριστικό της νέας κοινωνικής συγκρότησης είναι η βαθμιαία χειραφέτηση από τη συγκεντρωτική εξουσία. Στο πλαίσιο της μακροδημοκρατίας υπάρχει τώρα τάση να ευδοκιμούν και να προάγονται οι μικροδημοκρατίες. Και αντί των μακροαποφάσεων οι μικροαποφάσεις, η θέληση να μετέχεις, αντί να αντιπροσωπεύεις. Η θέληση να μετέχεις αντί να αναθέτεις στους άλλους την υπεράσπιση των δικαιωμάτων. Να θεμελιώνεις το μέλλον σου, αντί να το υφίστασαι. Εξ ου και κάποιες θεωρίες περί του τέλους των πολιτικών Κομμάτων, έωλες, βέβαια, τα οποία Κόμματα θεωρούντο πριν από λίγο η πανάκεια για τη Δημοκρατία.

Δεύτερη θεμελιώδης συνέπεια της απαλλαγής από την υποταγή σε υπερκείμενες ενότητες, είναι η γενίκευση και ενθάρρυνση του δικαιώματος της αυθυπαρξίας των κάθε λογής μειονοτήτων, εθνικών, θρησκευτικών, φυλετικών, γλωσσικών.

Παριστάμεθα σήμερα μάρτυρες ενός ευρύτατου και ανέλεγκτου κινήματος ομοιογενών ομάδων που διεκδικούν εθνική αυτοδιάθεση,

ακόμα και απόσχιση από τη μακρομονάδα, στην οποία έχουν στεγασθεί.

Τα κινήματα αυτά παίρνουν σήμερα συγκλονιστική μορφή, απειλούν με πραγματική κατάσπαση την ανθρώπινη συμβίωση και τείνουν να συμπιέσουν το κράτος στο μέγεθος της "αρχαίας πόλης".

Η ισορροπία έχει διαταραχθεί και οι συντελούμενες σε πολλά μέρη της γης αιματηρές συγκρούσεις θέτουν επιτακτικά την ανάγκη της συλλογικής αντιμετώπισης του φαινομένου, μέχρις ότου ίσως βρεθούμε μπροστά σε μία νέα τάξη διεθνούς συμβίωσης.

Τρίτη τάση είναι το ενταθέν κίνημα του αντιεξισωτισμού και του δικαιώματος στη διαφορά. Η αρχή της ισότητας, προϊόν του φυσικού αλλά και του χριστιανικού δικαίου, υλοποιείται ως νομική ισότητα με τη Γαλλική και Αμερικανική Επανάσταση, η οποία θεσπίζει την πρώτη γενιά των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Μετά τα μέσα του 19ου αιώνα και την απαρχή της δεύτερης γενιάς των θεμελιωδών δικαιωμάτων, αξιώνεται η ουσιαστική ισότητα. Η πρώτη, ως ισότητα ενώπιον του νόμου, απαιτούσε από το νομικό κράτος να απαγορεύσει και στον πλούσιο και στον φτωχό να επαιτούν ή να κοιμούνται κάτω από μια γέφυρα, όπως έλεγε η Anatole France, η δεύτερη, ως ισότητα ενώπιον της κοινωνίας, απαιτούσε την υπέρβαση των οικονομικών και κοινωνικών διαφορών από το κοινωνικό κράτος. Σήμερα, το αίτημα αποβλέπει στην αναγνώριση της ηθικής έννοιας της ισότητας και στην αναγνώριση του δικαιώματος στη διαφορά που επιδιώκει, όχι απλώς την ισονομική και ουσιαστική μεταχείριση, αλλά μία δυναμική προστασία και ανάπτυξη των ιδιαιτεροτήτων του ανθρώπου.

Πέρα από την αριθμητική, ζητείται η πλατωνική γεωμετρική ισοτιμία, που προωθεί τις αξίες προαγωγής των ανθρωπίνων ιδιαιτεροτήτων, εναντίον οποιασδήποτε προκρουστικής ισοπεδωτικής μεταχείρισης. Το δικαίωμα στη διαφορά δεν απαιτεί απλώς ένα μίνιμουμ πολιτιστικής συμπεριφοράς με βάση την ηθική, την εργασία, την ευθύνη, τις επιδιώξεις, αλλά ένα μάξιμουμ συμπεριφοράς, που θα εξασφαλίζει τις κρατικές παροχές και την αναγνώριση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα προσόντα του ψυχοπνευματικού ανθρώπινου κόσμου και θα οδηγεί έτσι στην αξιοκρατία.

Η κρατική εξουσία δεν είναι δυνατόν να ασκηθεί σήμερα από ένα μόνο φορέα. Οι συνθήκες της αλληλοεξάρτησης και διαμόρφωσης ποικίλων φορέων, έχουν επιβάλλει την ανάγκη μιας πολυκεντρικής εξουσίας.

Δεν είναι μόνο η πλειοψηφία στην οποία ανήκει η κρατική εξουσία. Ανάλογο μερίδιο ανήκει στην αντιπολίτευση, στους συνδικαλιστικούς και πνευματικούς φορείς, αλλά και στους υπερκρατικούς οργανισμούς με τους οποίους η χώρα συνεργάζεται.

Υπό τις συνθήκες αυτές, κρίσιμη αποβαίνει για την ομαλή διαχείριση της εξουσίας η συνταγματική αναρρόθμιση του καταμερισμού των εξουσιών για την ομαλή και απρόσκοπτη προαγωγή των τασσομένων από την πολιτεία σκοπών. Η σύγχρονη πρόκληση της Δημοκρατίας, είναι ο σεβασμός των δικαιωμάτων της μειοψηφίας. Η δικτατορία μιας πλειοψηφίας είναι εξίσου απεχθής, όπως κάθε δικτατορία. Το Κράτος, δεν μπορεί να είναι αιχμάλωτο μιας απεριόριστης ανθρώπινης θέλησης των πολλών, ούτε και να χρησιμοποιείται από αυτήν ως όργανο ελέγχου. Οι κανόνες αυτοί δεν ισχύουν μόνο για τη λειτουργία των κρατικών οργάνων, ισχύουν και για τη λειτουργία των κομμάτων, όπου διαμορφώνεται τώρα η επιδίωξη της θεσμοποίησης των τάσεων και εξομοίωσή τους προς το πρότυπο του Κοινοβουλίου.

Βασικής σημασίας εξάλλου, συνέπεια είναι το αίτημα της απελευθέρωσης του ανθρώπου, από τη δημοσιοποίηση και κοινωνικοποίηση του εσωτερικού κόσμου και της ιδιωτικής ζωής, από την αλλοτρίωση και το άδειασμα της ανθρώπινης εσωτερικότητας και την ερήμωσή της, τη μεγαλύτερη πτώχευση που γνώρισε ο κόσμος. Δηλαδή αναπροσωποποίηση του ανθρώπου. Αυτό είναι το αίτημα. Η αποκρατικοποίηση του ιδιωτικού βίου, η πλατωνική "ιδίωσις" και η αποκατάσταση της *dignitas civium*, είναι ουσιώδη στοιχεία για την πραγμάτωση της ελευθερίας.

Η αναγνώριση και ο σεβασμός της ανθρώπινης προσωπικότητας δεν οδηγεί σε κατάσπαση της κοινωνίας και σε απομόνωση ή σε αντιδικία των ανθρώπων μεταξύ τους. Η διασυνειδησιακή σχέση των ανθρώπων προάγει μια κοινωνική ηθική, αποτέλεσμα της οποίας είναι η ψυχική σύνδεση, η συμφύχια και έτσι η διασφάλιση μεγαλύτερης κοινωνικής ενότητας και αλληλεγγύης. Όχι επιστροφή στον ατομικισμό, αλλά σε μια ανθρώπινη συμβίωση, που θα διαμορφώνεται κατά τους νόμους δομής και λειτουργίας της κοινότητας και της κοινωνίας, για να θυμηθούμε τον Ταΐνις.

Με αυτήν ακριβώς την προοπτική, η αυτονόμηση του ανθρώπου δεν θα μετατρέψει τη σχέση των ανθρώπων σε *homo homini lupus*, όπως ίσως συνέβαινε σε άλλες εποχές. Φυσικά θα ήταν υπερβολικό να προβλέπει κανείς, ότι οι εξελίξεις αυτές, περισσότερο ίσως *pium desiderium* παρά πάντοτε πραγματική πορεία, θα υλοποιούσαν την προφητεία του Ησαΐα για τη συμβίωση των ανθρώπων και των ζώων: "Και συμβοσκηθήσεται λύκος μετ' αρνός και πάρδαλος συναναπαύσεται ερίφω και μοσχάριον και ταύρος και λέων άμα βοσκηθήσονται και παιδίον άξει αυτούς".

Καθ' ο μέτρο θα πραγματοποιείται η ελπιζόμενη παλινόρθωση του ανθρώπου, τα ανθρώπινα ενδιαφέροντα θα στρέφονται περισσότερο στην πνευματική ζωή και στην ικανοποίηση από την πνευματική δημιουργία. Η οικονομία, θα αποκτά δευτερεύουσα

ή παράλληλη προς τη διανόηση αξία και η γνώση θα υποστεί περιορισμό της χρησιμοθηρικής επιδίωξής της για να επιζητείται περισσότερο ως προσωπικό επίτευγμα αυτοϊκανοποίησης και αυτογνωσίας.

Εισάγεται έτσι, μια νέα ποιότητα στην κοινωνική ζωή. Αποκτούν προτεραιότητα το συναισθηματικό και συνειδησιακό στοιχείο στις ανθρώπινες σχέσεις αντί της τραχύτητας των ατομικιστικών σχέσεων. Η εξέλιξη οδηγεί, όχι στην απομόνωση των ανθρώπων, αλλά στη στερεότερη σύνδεσή τους εκ των κάτω, με μια νέα μορφή ηθικής αλληλεγγύης, με την αλληλεγγύη που αποκαθίσταται η κοινωνική ενότητα και η ανθρώπινη συμβίωση. Οι άνθρωποι, ίσως, τείνουν τώρα προς ένα διαχωρισμό μεταξύ τους από της πλευράς των εξωτερικών τους στοιχείων, αλλά χωρούν προς ένα στενότερο εσωτερικό σύνδεσμο. Οι τυπικοί δεσμοί γίνονται ίσως χαλαρότεροι, όμως οι ουσιαστικοί εσωτερικοί ψυχικοί γίνονται σφιχτότεροι. Η ευημερία καθενός εξαρτάται από ένα μίνιμουμ ευημερίας όλων. Επιπλέον διαμορφώνονται τάσεις ενιαίας ανθρώπινης στάσης όχι πια προς ένα μεμονωμένο κράτος αλλά προς την ανθρώπινη κοινωνία, ως διεθνή διαχειρίστρια της ανθρωπίνης μοίρας.

Σφυρηλατείται έτσι ένα νέο πλέγμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αναγόμενο στην καλούμενη τρίτη γενιά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το δικαίωμα της διανθρώπινης αλληλεγγύης, το δικαίωμα στην ειρήνη, το δικαίωμα στην ανάπτυξη στο περιβάλλον, στη συμμετοχή στην κοινή κληρονομιά της ανθρωπότητας, στους πόρους της γης, στις επιστημονικές γνώσεις, στις πολιτισμικές παραδόσεις, κ.λπ..

Ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι το δικαίωμα αυτό, ασκούμενο ως κοινωνική λειτουργία, ανταποκρίνεται στο κοινό συμφέρον, στο συμφέρον της ανθρωπίνης επιβίωσης, έχει ως βάση τον ανθρωπισμό προς τον οποίο, όπως ειπώθηκε, φαίνεται να στρέφεται η παγκόσμια κοινωνία σήμερα.

Έχει σχέση προς τον εξαναγκασμό, αντίστοιχη σ' αυτή που έχει η ηθική με το δίκαιο. Ευχή θα είναι αυτή η ηθική κατάσταση της ανθρωπότητας να εξοπλισθεί με καταναγκασμό όχι από τη δύναμη μιας εξουσίας, αλλά από τη δύναμη της συνείδησης.

Είναι όσα αναπτύχθηκαν ευσεβείς πόθοι, όταν βλέπουμε την οξύτητα των κοινωνικών αντιθέσεων και τις πολύμορφες συγκρούσεις και τις ανταγωνιστικές τάσεις σε όλους τους τομείς του δημοσίου βίου; Μπορεί. Αλλά κανείς δεν μπορεί να μας αφαιρέσει τη διαίσθηση και την αισιοδοξία. Και αισιοδοξία σημαίνει θέληση. Ο άνθρωπος είναι το μέλλον του ανθρώπου.

Επιτρέψτε μου να τελειώσω με τον Αριστοτέλη: "Ελπής εστί εγρηγορότων ενύπνιον". Ευχαριστώ.

(Χειροκροτήματα από όλες τις Πτέρυγες της Βουλής).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Απόστολος Χρ. Κακλαμάνης): Ο κ. Χρήστος Ροκοφύλλος εκ μέρους του Πανελλήνιου Σοσιαλιστικού Κινήματος έχει τον λόγο.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΩΝ. ΡΟΚΟΦΥΛΛΟΣ: Το Σύνταγμα, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, έχει δύο έννοιες αλληλένδετες, τη νομική και την πολιτική. Νομικά, το Σύνταγμα με την ιεραρχική υπεροχή των κανόνων του αποτελεί το θεμέλιο της νομιμότητας σε τρόπο ώστε όλοι οι άλλοι οι κανόνες δικαίου και συμπεριφοράς να οφείλουν να ασκούνται σύμφωνα με το Σύνταγμα. Πολιτικά, το Σύνταγμα αποτελεί μέθοδο περιορισμού της εξουσίας και προστασίας των εξουσιαζομένων. Και με την έννοια αυτή αποτελεί το παλλάδιο των ελευθεριών του πολίτη απέναντι στην κρατική εξουσία.

Δεν υπάρχουν -λένε και διακηρύσσουν σε όλους τους τόνους οι συγγραφείς, οι συνταγματολόγοι- σήμερα Πολιτείες χωρίς Σύνταγμα. Το φαινόμενο είναι των τελευταίων δεκαετιών. Εκείνο που, κατά τη γνώμη μου, έχει πολύ μεγάλη σημασία σε ό,τι μας αφορά, είναι πως σε μας τους Έλληνες υπήρξε

από πολύ νωρίς μια πηγαία ανάγκη, μια δίψα, μια αληθινή λαχτάρα για Σύνταγμα.

Φαίνεται αυτό με τρόπο πολύ εναργή από τα πρώτα συνταγματικά σκιρτήματα, τα προεπαναστατικά και τα επαναστατικά της Ελλάδος. Ήδη από το 1797, ο Ρήγας ο Βελεστινλής είχε συντάξει το Σύνταγμά του που το αποκαλούσε "Ρήγα του Φιλοπάτριδος, νέα πολιτική διοίκηση των κατοίκων της Ρούμελης, της Μικράς Ασίας, των Μεσογείων Νήσων και της Βλαχομπογδανίας", με 35 άρθρα στη διακήρυξη και με 124 άρθρα στο καθαυτό σώμα του Συντάγματος.

Αμέσως μετά, το 1800, το 1803, το 1817 έχουμε τρία Συντάγματα των Επτανήσων για την Ιόνιο Πολιτεία. Το 1821, αμέσως μετά την έκρηξη της Επανάστασης, τον Νοέμβριο, έγινε ο "Όργανισμός της Γερουσίας της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος" και αμέσως μετά στις 15 Νοεμβρίου έχουμε τη "Νομική Διάταξη της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος". Στις 27 Δεκεμβρίου του 1821 γίνεται ο "Όργανισμός της Πελοποννησιακής Γερουσίας". Ήσαν τοπικά βέβαια και προσωρινά συνταγματικά κείμενα, με ολιγαρχικό κατά βάση χαρακτήρα, που καταργήθηκαν από την Εθνοσυνέλευση του Άστρους μετά από λίγο, το 1823. Όμως, έδειχναν και αυτά -όπως και το Σύνταγμα της Σάμου στις 12 Μαΐου 1821 και το Σύνταγμα της Κρήτης του Μαΐου του 1822- πως το Έθνος ήθελε με κάθε τρόπο να αυτοπροσδιορισθεί καθιερώνοντας καταστατικό χάρτη, συνταγματικούς κανόνες.

Από την άποψη αυτή, θα μου επιτρέψετε να σας αναγνώσω ένα πολύ σύντομο, αλλά, μου φαίνεται εξαιρετικά αντιπροσωπευτικό του πνεύματος που επικρατούσε τότε στην Ελλάδα, ένα σύντομο κείμενο του Νικολάου Δραγούμη που έφηβος παρακολούθησε, από τις 20 Δεκεμβρίου του 1821, μέχρι την 1η Ιανουαρίου του 1822, τις εργασίες της Α' Εθνοσυνέλευσης, που κατήρτισε τελικά το πρώτο, Πανελλήνιο αυτή τη φορά, Επαναστατικό Σύνταγμα της Επιδάυρου.

Λέγει ο τότε έφηβος, επαναλαμβάνω, Νικόλαος Δραγούμης: "Οι νεώτεροι" -και εμείς είμαστε απ' αυτούς αγαπητοί συνάδελφοι- - "οι ευτυχήσαντες να ανοίξωσι τους οφθαλμούς προς ήλιον μη σκοτιζόμενον υπό νεφών δουλείας, να πατήσωσι γην ελευθέραν, να αναπνεύσωσι αέρα ελεύθερον, αυτοί οι κληρονομήσαντες το ανεκτίμητον δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνδιαλέγεσθαι και συζητείν, αδυνατούσι να φαντασθώσι τον έξαλλον ενθουσιασμόν του Έθνους ότε, μετά τυραννίαν 400 σχεδόν ετών, συνήρχετο διά αντιπροσώπων, ίνα βουλευθή κυριαρχικώς περί των οικείων συμφερόντων".

Αυτή είναι η πεμπτουσία του Συντάγματος και αυτή υπήρξε αείποτε η έκφραση της γνήσιας βούλησης του Έθνους και του Ελληνικού Λαού.

Από τότε πέρασαν χρόνια πολλά. Από το 1844, όποτε με την εξέγερση του αθηναϊκού λαού και την ανταρσία της Φρουράς των Αθηνών με επικεφαλής τον Καλλέργη, ηυδόκησε ο τότε "ελέω Θεού" απόλυτος Μονάρχης, ο Όθωνας, να παραχωρήσει στους υπηκόους του το πρώτο Σύνταγμα, μέχρι σήμερα πέρασαν 150 χρόνια. Και τα γιορτάζουμε σήμερα δικαίως αυτά τα 150 χρόνια, μολονότι η αφετηρία, το Σύνταγμα του 1844, αποτελούσε μία πολύ περιορισμένων διαστάσεων, μία γλίσχρα, αρχή.

Τιμούμε τις επετείους όταν αναπολούμε το παρελθόν, αλλά κυρίως όταν αποτιμούμε το παρόν με βάση τα διδάγματα του παρελθόντος, για να στρέψουμε το βλέμμα μας γόνιμα και εποικοδομητικά προς το μέλλον.

Ας δούμε λίγο το παρελθόν. Θα χωρίσω το παρελθόν σε δύο μέρη. Στα πρώτα 130 χρόνια, από το 1844 μέχρι το 1974, η συνταγματική πορεία του Έθνους, η συνταγματική μας ζωή, έχει, όπως πολύ σωστά τόνισε ήδη ο κ.Βενιζέλος, χάσματα, παλινωδίες, εκτροπές, δικτατορίες, εμφύλιες συρράξεις, ξενικές κατοχές, διακοπή της συνταγματικής λειτουργίας, εκτροπή συχνά της συνταγματικής λειτουργίας με ψηφίσματα, με συντακτικές

πράξεις, με έκτακτους νόμους, που αποτέλεσαν πολύ συχνά ολόκληρους αστερισμούς, ολόκληρα παρασυντάγματα. Τα γνωρίζουμε όλοι, είναι η αρνητική εμπειρία των πρώτων 130 ετών, παρά την ακμαία και μηδέποτε υποσταλείσα βούληση του Ελληνικού Λαού για κανονική, ομαλή, συνταγματική πορεία.

Στα 130 αυτά χρόνια δέσποσε και έριξε αρνητική τη σκιά του ο θεσμός της ξενόφερτης και συχνά ξενοκίνητης δυναστείας. Ήδη από το 1832, με το Σύμφωνο του Λονδίνου, είχε προσδιοριστεί πως ο Όθωνας έρχεται εδώ υπό την εγγύηση των τριών προστατίδων δυνάμεων της εποχής. Εγγύηση των δυνάμεων για να γίνει με τη σειρά του ο ίδιος εγγυητής των συμφερόντων τους στην Ελλάδα. Και η ίδια πορεία συνεχίστηκε –με, αν θέλετε, λιγότερο ωμή διατύπωση– και από το 1864 και δώθε. Οι καιροί φυσικά δεν μπορούσαν να αντέξουν σε τέτοιες βάνασες διατυπώσεις, όπως εκείνη του Συμφώνου του Λονδίνου του 1832.

Η πραγματικότητα όμως ήταν η ίδια. Και όποιοι θέλουν να βλέπουν πίσω και κάτω από τους κανόνες του δικαίου, όπως επιβάλλεται στους ερμηνευτές, καλό θα είναι να εντρυφήσουν ιδιαίτερα στο πολύ ρεαλιστικό έργο πολιτικής επιστήμης του Ζαν Μейνό για τις πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα το 1965. Ο διάσημος αυτός πολιτικός επιστήμονας και συγγραφέας περιέγραψε εμπεριστατωμένα ως την πρώτη πολιτική δύναμη της Χώρας τον θρόνο. Ευτυχώς απαλλαγήκαμε από πολλές κακές συνήθειες του παρελθόντος –και από τον θρόνο– και έτσι από το 1974 αρχίζει μία δεύτερη περίοδος.

Σύνταγμα του 1975: Ένα Σύνταγμα πράγματι προχωρημένο, προοδευτικό, με διεύρυνση των δικαιωμάτων του λαού και των ατομικών ελευθεριών –αυτό είναι αναμφισβήτητο, μολονότι εμείς θα το θέλαμε ριζοσπαστικότερο– ένα Σύνταγμα που έχει ακόμη ένα μεγάλο πλεονέκτημα: Ενώ καταρτίστηκε από τη συμπαγή πλειοψηφία της συντηρητικής παράταξης που προέκυψε από τις βουλευτικές εκλογές του 1974, είχε το μεγάλο πολιτικό

πλεονέκτημα να γίνει σεβαστό και από τις αντίπαλες πολιτικές δυνάμεις. Και νομίζω ότι η κορωνίδα της καθολικής συναίνεσης δόθηκε πέρυσι, όταν το κόμμα, στο οποίο ανήκω και εξ ονόματος του οποίου ομιλώ αυτή τη στιγμή, διακήρυξε επίσημα πως, αντί για αναθεώρηση του Συντάγματος, επιβάλλεται πριν και πάνω απ' όλα η τήρηση του Συντάγματος και ο σεβασμός προς τους κανόνες του. Αυτή είναι η μεγαλύτερη αρετή του ισχύοντος Συντάγματος του 1975.

Ωστόσο, η ζωή προχωράει. Έχουν ήδη περάσει 20 χρόνια από τότε και όπως πάρα πολύ σωστά έλεγε κάποιος θεωρητικός του Δημοσίου Δικαίου, που διακρίθηκε κυρίως ως Βουλευτής, Υπουργός και πολιτικός γενικότερα, ο Θεμιστοκλής Τσάτσος "η πολιτεία είναι η εν λειτουργία συνένωσις δικαίου και κοινωνίας". Αυτή η λειτουργική συνένωση κοινωνίας και δικαίου, είναι που απαρτίζει την πολιτεία. Σηματοδοτούσε, όμως, από τότε κάτι που μου φαίνεται αξιομνημόνευτο. Ο Θεμιστοκλής Τσάτσος το 1928, σε ένα νεανικό έργο του, "στην εισαγωγή του στο πολιτειακό δίκαιο" έγραφε. "Εάν το δίκαιο παρέμενε αμετάθετον εις τον κόσμο του δέοντος και αμετάθετος και η κοινωνία εις τον κόσμο του είναι, η συνένωσις αμφοτέρων ήθελε είναι ανέφικτος".

Έτσι, λοιπόν, επιβάλλεται -κατά τη γνώμη μου- για να τιμήσουμε το παρελθόν, για να αποτιμήσουμε σωστά το παρόν και να προετοιμάσουμε γόνιμα το μέλλον, να ανησυχήσουμε όλοι για κάποια φαινόμενα δυσλειτουργιών, υποβάθμισης, υποτίμησης του συνταγματικού μας καθεστώτος σήμερα. Άλλωστε, όπως πολύ σωστά ήδη έχει τονιστεί, ζούμε σε μια μεταβιομηχανική περίοδο που ο κ. Αθαν. Κανελλόπουλος, Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος της Νέας Δημοκρατίας, τη χαρακτήρισε "βαθύτατα μεταβατική". Τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει ότι η κοινωνία μεταβάλλεται και επομένως θα πρέπει και εμείς να αρχίσουμε από τώρα να προβληματιζόμαστε για τη μεταβολή στον κόσμο του δέοντος του Συντάγματός μας. Και υπάρχουν τέτοια θέματα όχι ως προτάσεις, αλλά ως σκέψεις πολλών μέσα από εδώ

-και μάλιστα πολλών που ανήκουν σε διαφορετικά ενδεχομένως κόμματα- σκέψεις για αναθεώρηση εκεί όπου πραγματικά "πονάει το σαμάρι". Και είναι αυτά: Πρώτον, η συνταγματική κατοχύρωση της αξιοκρατίας με την ανελέητη εκρίζωση κάθε πελατειακής σχέσης. Είναι ακόμα, δεύτερον η κατοχύρωση της καθαρότητας στις σχέσεις εξουσίας και χρήματος. Αυτό μπορεί να γίνει με τη συνταγματική εμπέδωση κάποιων αναγκαστικών κανόνων και για τις μεγάλες συμβάσεις και για τις μεγάλες προμήθειες και για τα μεγάλα έργα, αλλά και για τον συστηματικό και πραγματικό και εξοπλισμένο με κυρώσεις έλεγχο στις δαπάνες των κομμάτων και των πολιτικών. Και ακόμα, με την αναθεώρηση των διατάξεων για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης...

(Στο σημείο αυτό ακούγεται ο προειδοποιητικός ήχος της λήξης του χρόνου ομιλίας του κυρίου Βουλευτή)

Τελειώνω, κύριε Πρόεδρε, γιατί η ώρα περνάει. Όταν μιλάς ελεύθερα, είναι φυσικό να αναλίσκεις περισσότερο χρόνο σε σχέση με εκείνους που διαβάζουν κείμενα.

Όλοι γνωρίζουμε τις δυσλειτουργίες και είναι καλό να προτρέξουμε για τη μεταβολή των συνθηκών, έτσι ώστε να μπορέσουμε να επιτύχουμε και στη δική μας εποχή τη συνένωση κοινωνίας και δικαίου.

Ευχαριστώ πολύ.

(Χειροκροτήματα από την Πτέρυγα του ΠΑ.ΣΟ.Κ.).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Απόστολος Χρ. Κακλαμάνης): Ο κ. Ανδρέας Λεντάκης εκ μέρους του Κόμματος της Πολιτικής Άνοιξης έχει τον λόγο.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΑΣ. ΛΕΝΤΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, η συνεδρίαση αυτή δεν είναι απλώς μία επετειακή εκδήλωση και δεν πρέπει να περιορισθεί σε μία κοινότοπη ρητορία πανηγυρικού χαρακτήρα. Αν παραμείνει σε μία απλή ανιστόρηση των γεγονότων του Συντάγματος του

1844, τότε θα έχει χάσει την ουσία της που είναι ο πολιτικός προβληματισμός για το παρόν και το μέλλον με αφορμή την ιστορική μνήμη του παρελθόντος. Το γεγονός ότι αυτή τη στιγμή που μιλάμε για το Σύνταγμα της Ελλάδας και τη Δημοκρατία, η Ελλάδα ασκεί την Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι μία συγκυρία -θα έλεγα- όχι τυχαία που επιβάλλει να διευρύνουμε τον προβληματισμό και την πολιτική μας σκέψη.

Γι' αυτό θα επιχειρήσω να στηρίξω την ομιλία μου πάνω σε δύο άξονες. Ο ένας άξονας είναι ιστορικός και περιλαμβάνει και την κριτική αξιολόγησή του και ο άλλος αφορά τις ανάγκες του σήμερα σε σχέση με το αύριο.

Για λόγους ιστορικούς θα πρέπει να σημειώσω ότι το πρώτο Σύνταγμα του ελεύθερου Έθνους ήταν το Σύνταγμα που ψηφίστηκε στην Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου, τον Ιανουάριο του 1822. Το σχέδιο το επεξεργάστηκε ο Ιταλός νομομαθής και δημοκράτης Βικέντιος Γαλήνας, πολιτικός εξόριστος από την Ιταλία, γιατί είχε πάρει μέρος σε επαναστατικά κινήματα. Ήρθε στην Ελλάδα για να βοηθήσει τον αγώνα και στην Εθνοσυνέλευση του ανατέθηκε η επεξεργασία του σχεδίου Συντάγματος. Οι βασικές του διατάξεις καθιέρωναν την πολιτική ισότητα και την ανεξιθρησκεία. Τα δύο πρώτα τμήματα του Συντάγματος αντέγραφαν ουσιαστικά τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη, καθώς και το Γαλλικό Σύνταγμα της 5ης Φρουκτιντόρ του 1795, δηλαδή του 3ου έτους της Γαλλικής Επανάστασης. Η διοίκηση αποτελούνταν από δύο Σώματα, το Βουλευτικό που ήταν η Νομοθετική Εξουσία και το Νομοτελεστικό που ήταν η Εκτελεστική Εξουσία η οποία ανανεωνόταν ετησίως. Η Εθνοσυνέλευση καθιέρωσε το Εθνόσημο και τη Σημαία, τη γαλανόλευκη.

Η διακήρυξη της Επιδαύρου που ψηφίστηκε την Πρωτοχρονιά του 1822 με πρόταση του Ιταλού νομομαθούς έλεγε: "Εν ονόματι της Αγίας και Αδιαίρετου Τριάδος το Ελληνικό Έθνος κηρύττει

σήμερον δια των νομίμων παραστατών του εις εθνικήν συνηγμένην συνέλευσιν ενώπιον Θεού και ανθρώπων την πολιτική αυτού ύπαρξιν και ανεξαρτησίαν". Η διακήρυξη αυτή ήταν η πρώτη επίσημη πολιτική πράξη της επαναστατημένης Ελλάδας και η 1η Ιανουαρίου -δηλαδή η μέρα που ψηφίστηκε αυτή η διακήρυξη- γιορταζόταν ως το 1838 ως εθνική εορτή.

Στην 3η Εθνοσυνέλευση που έγινε στην Τροιζήνα το Μάρτιο του 1827 ψηφίστηκε το πολίτευμα της Ελλάδος που είχε διατάξεις ακόμη πιο ριζοσπαστικές από το προηγούμενο Σύνταγμα της Επιδαύρου. Αποτελούνταν από 150 άρθρα και οι σημαντικότερες ρυθμίσεις του ήταν ότι καθιέρωνε τον Κοινοβουλευτισμό, τη φορολογική ισότητα και αποδεχόταν τη διάκριση των εξουσιών. Ο Καποδίστριας κατέλυσε το Σύνταγμα της Τροιζήνας. Όπως γράφει ο Μακρυγιάννης, όταν ρώτησαν τον κυβερνήτη "γιατί χάλασες τους νόμους και το Βουλευτικόν", είπε "δεν το ήθελε η Ευρώπη". Πιστεύω ότι η απάντηση του Καποδίστρια εκφράζει σε πολύ μεγάλο βαθμό την αλήθεια.

Ανεξαρτήτως των επικρίσεων που έχουν διατυπωθεί κατά του κυβερνήτη τόσο από συγχρόνους του ιστορικούς όσο και από μεταγενεστέρους, που ο καθένας από τη σκοπιά του τον είδε ως δικτάτορα και εχθρό των δημοκρατικών θεσμών, θα πρέπει να σημειώσω ότι μέχρι τη συνθήκη της Ανδριανουπόλεως το 1829 που προώθησε την υπόθεση της ανεξαρτησίας -αφού ο Σουλτάνος με το 10ο άρθρο αυτής της συνθήκης αναγνώρισε την ανεξαρτησία της Ελλάδος βάσει του πρωτοκόλλου του Λονδίνου του 1829- η Ελλάδα δεν είχε αναγνωρισθεί ως ανεξάρτητο κράτος. Συνεπώς και τα Συντάγματά της ήταν μεν εσωτερικό δίκαιο, αλλά δεν είχαν διεθνή αναγνώριση. Από αυτήν την άποψη ο Καποδίστριας είχε δίκιο για τους φόβους που εξέφραζε, γιατί γνώριζε καλά την εχθρότητα και τον φόβο των μοναρχικών ευρωπαϊκών δυνάμεων προς τις ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης, αφού οι ρυθμίσεις των Συνταγμάτων της Επιδαύρου και της Τροιζήνας ήταν εμφανώς επηρεασμένες από αυτές, που αποτελούσαν το "κόκκινο πανί" της εποχής.

Μόνο με το πρωτόκολλο του Λονδίνου τον Φεβρουάριο του 1830 αναγνωρίστηκε διεθνώς, και φυσικά και από την Τουρκία, η ανεξαρτησία της Ελλάδας. Μια μικρή χώρα γεννήθηκε, όχι όμως πλήρως ανεξάρτητη, αφού τέθηκε επισήμως κάτω από την προστασία των τριών μεγάλων δυνάμεων της εποχής, της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας. Συγκεκριμένα με το δεύτερο άρθρο της Συνθήκης του Λονδίνου τον Μάιο του 1832 η Ελλάς αναγνωρίστηκε ως ανεξάρτητο μοναρχικό κράτος υπό την εγγύηση των δυνάμεων. Αυτό είναι κάτι που δεν πρέπει να διαφεύγει από την προσοχή τόσο των μελετητών της ιστορίας, ως προς τις αξιολογήσεις των γεγονότων, όσο και των πολιτικών.

Χαρακτηριστική είναι η φράση του Πρεσβευτή της Αγγλίας Λάιονς στον Αυστριακό Πρεσβευτή Πρόκες Όστεν, δηλαδή στον Πρεσβευτή του Μέτερνιχ, ο οποίος του είπε στα Γαλλικά:

"Une Grèce veritablement independente est une absurdite. La Grèce est russe ou elle est anglaise. Et puisque elle ne doit pas être russe, il faut qu' elle soit anglaise".

Δηλαδή "μια Ελλάδα πλήρως ανεξάρτητη είναι παραλογισμός. Η Ελλάδα πρέπει να είναι ή αγγλική ή ρωσική. Και επειδή δεν πρέπει να είναι ρωσική, πρέπει να είναι αγγλική".

Η φράση αυτή, όπως τη διατυπώνει και τη διέσωσε ο Καρολίδης στην ιστορία του, είναι χαρακτηριστική όχι μόνο για την ωμότητά της, αλλά αποτελεί κλειδί για την κατανόηση των γεγονότων εκείνης της εποχής, αλλά και της σημερινής εποχής της σύγχρονης ιστορίας, φυσικά με τις παραλλαγές που προέκυψαν στον αιώνα μας και τον ανταγωνισμό των νέων μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή.

Η "ελέω Θεού" μοναρχία του Όθωνα καταλύθηκε με την Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου του 1843 και στις 18 Μαρτίου 1848 ψηφίστηκε το πρώτο Σύνταγμα της Ελλάδος, αυτό δηλαδή που γιορτάζουμε τώρα, και το οποίο αποτελεί πραγματικό

σταθμό στην κοινοβουλευτική ιστορία της Χώρας μας. Περιέχει διατάξεις που είναι άκρως προοδευτικές και πρωτοποριακές. Ενδεικτικά αναφέρω ότι το άρθρο 3 ορίζει ότι "οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου και συνεισφέρουν αδιακρίτως στα δημόσια βάρη". Το άρθρο 4 ορίζει ότι "η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστος" και ότι "ουδείς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται ή άλλως πως περιορίζεται ει μὴ σπῶταν και ὅπως ο νόμος ορίζει".

Θα ήθελα να αναφέρω ότι στο άρθρο 8 λέει ότι "στην Ελλάδα δεν πωλείται κανένας δούλος, αλλά και αργυρώνητος ή δούλος παντός γένους και πάσης θρησκείας είναι ελεύθερος, ἅμα πατήσῃ ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους".

Το άρθρο 10 καθιερώνει την ελευθερία της έκφρασης και του Τύπου, ορίζοντας πως οποιοσδήποτε δύναται να εκφράζεται ελευθέρως, απαγορεύεται η λογοκρισία και καθιερώνεται η ελευθεροτυπία.

Τέλος, το άρθρο 11 ορίζει ότι η ανωτέρα εκπαίδευση ενεργείται με κρατική δαπάνη, ενώ η κατωτέρα είναι δημοτική και ενισχύεται από το Κράτος κατά το μέτρο της ανάγκης των δήμων. Αυτά ήταν τα θετικά.

Όμως ήταν διφυές αυτό το Σύνταγμα, γιατί νοθεύτηκε με τη βασιλική παρέμβαση, αφού καθιέρωσε με το άρθρο 15 ότι η Νομοθετική Εξουσία ενεργείται συνάμα υπό του Βασιλέως, της Βουλής και της Γερουσίας. Και με το άρθρο 16 ὅρισε ὅτι το δικαίωμα προτάσεως νόμων ανήκει στον Βασιλιά, τη Βουλή και τη Γερουσία. Το σημαντικότερο είναι ότι τα μέλη της Γερουσίας διορίζονταν από τον Βασιλέα και ήταν ισόβια, που σημαίνει ότι η Γερουσία, που ήταν το διορισμένο Σώμα, ἔλεγγε και ἀνέτρεπε τις αποφάσεις της Βουλής, που ήταν το εκλεγμένο Σώμα.

Είναι δε χαρακτηριστικό ότι η απόφαση για την ίδρυση της Γερουσίας στην πρώτη ψηφοφορία ήταν 98-98, φάνηκε

αργότερα ότι είναι 98-97 και με νέα ψηφοφορία, κάτω από την πίεση των μεγάλων δυνάμεων, όπως αναφέρουν οι ιστορικοί της εποχής, εγκρίθηκε με διαφορά μόνο 20 ψήφων.

Δυο λόγια ως τελικό συμπέρασμα: Το Σύνταγμα του 1844 αφ' ενός αντικατοπτρίζει την πάλη του Ελληνικού Λαού και για ελευθερία και για εθνική ανεξαρτησία, ιδιαιτέρως των αγωνιστών του 1821, που είναι επηρεασμένοι από τις ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης και της Φιλικής Εταιρείας, να επιβάλουν δημοκρατικές λειτουργίες και μάλιστα προωθημένες, όσον αφορά και τη δημοκρατία και την εθνική ανεξαρτησία, πράγμα ανέφικτο για εκείνη την εποχή και αφ' ετέρου δείχνει την ισχυρή παρέμβαση των μεγάλων μοναρχικών δυνάμεων, που επέβαλαν τελικά τις θελήσεις τους.

Επιπλέον, θα πρέπει να δούμε και τον έντονο ανταγωνισμό των ιδίων των μεγάλων δυνάμεων και τη σύγκρουση των συμφερόντων τους, οπότε το παιχνίδι παίζεται και απ' αυτή τη σκοπιά, με πρόσκαιρες, ευκαιριακές, συχνά εναλλασσόμενες και φαινομενικά παράδοξες συμμαχίες.

Και τώρα θα μιλήσω για το σήμερα και το αύριο. Μερικά βασικά συμπεράσματα που μπορούμε να βγάλουμε, είναι τα ακόλουθα:

Πρώτον, τα Συντάγματα αντικατοπτρίζουν την πολιτική συγκυρία μιας εποχής που ψηφίζονται και τον ανταγωνισμό των κομμάτων περί την εξουσία για την προώθηση των συμφερόντων που υποστηρίζουν. Αντανακλούν τον εκάστοτε συσχετισμό των δυνάμεων που συγκρούονται σε μια κοινωνία, εσωτερικών αλλά και εξωτερικών δυνάμεων, που ενδιαφέρονται ζωηρά για τη διασφάλιση των συμφερόντων τους στη Χώρα και στην περιοχή γενικότερα.

Δεύτερον, τα Συντάγματα, όσο προοδευτικά ρηξικέλευθα και δημοκρατικά και αν είναι, πολύ συχνά παραβιάζονται. Πάντοτε δε αντανακλούν τον έντονο ανταγωνισμό και τις συγκρούσεις

των πολιτικών δυνάμεων, που το διαμορφώνουν κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να εξυπηρετούνται καλύτερα οι πολιτικοί τους στόχοι.

Ενδεικτικά αναφέρω ότι το Σύνταγμα το 1864 ήταν για την εποχή του ένα πάρα πολύ προοδευτικό Σύνταγμα. Παραβιαζόταν όμως συνεχώς. Η πρώτη αναθεώρησή του το 1911 συνοδεύτηκε με νέες παραβιάσεις. Η ανακήρυξη της Δημοκρατίας και τα Συντάγματά της παραβιάστηκαν από τον Πάγκαλο. Τέλος η δικτατορία της 4ης Αυγούστου κατέλυσε το Σύνταγμα.

Μετά την κατοχή, η Δ' Αναθεωρητική Βουλή επεχείρησε με μακρόσυρτο τρόπο, στη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, την αναθεώρηση του Συντάγματος του 1864 και 1911, η οποία διήρκεσε από το 1946 ως το Γενάρη του 1950, που διαλύθηκε η Βουλή χωρίς να ολοκληρώσει το ρόλο και το έργο της, με αποτέλεσμα να κυλήσει άλλη μια βουλευτική περίοδος μέχρι το Γενάρη του 1951 χωρίς να παρθεί απόφαση, οπότε αποφασίστηκε το 1952 να ψηφίσει η Βουλή ό,τι είχε προετοιμάσει η Δ' Αναθεωρητική Βουλή, χωρίς καμιά τροπολογία, λέγοντας ναι στο σύνολό του ή όχι στο σύνολό του. Και ψηφίστηκε αυτό το Σύνταγμα με διαφορά μίας μόνο ψήφου. Είναι αυτό το Σύνταγμα που γνωρίζουμε ως Σύνταγμα Χαμηλή-Καραμαούντα.

Τα δύο Συντάγματα του 1968 και του 1973, τελικά, δεν ίσχυσαν. Εδώ κλείνει πράγματι μια ιστορία ταραχών, διότι υπήρξαν δύο εμφύλιοι πόλεμοι, υπήρξε ο διχασμός, υπήρξαν τρεις δικτατορίες. Από τη Μεταπολίτευση και πέρα έχουμε με το Σύνταγμα του 1975 την εδραίωση της Δημοκρατίας για πρώτη φορά σ' αυτόν τον τόπο, όσο ποτέ άλλοτε στην ιστορία του ελεύθερου βίου μας. Και το Σύνταγμα αυτό τροποποιήθηκε το 1986 κάνοντας τελικά τη Δημοκρατία και το Πολίτευμα Πρωθυπουργικοκεντρικό.

Τρίτον, θεμελιακός στόχος κάθε Συντάγματος μιας ευνομούμενης Δημοκρατίας είναι η κατοχύρωση της ελευθερίας

σε όλα τα επίπεδα: ελευθερία σκέψης, ελευθερία εκφράσεως, ελευθερία οργανώσεως, ελευθερία δράσεως. Είναι η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και σ' αυτά θα πρέπει να δούμε και τα δικαιώματα της φύσης, γιατί διαπλέκονται αμέσως με τα ανθρώπινα δικαιώματα, αφού απ' αυτά εξαρτάται και η ζωή του ανθρώπου που είναι το πρώτο και ύψιστο ανθρώπινο δικαίωμα από το οποίο απορρέουν και όλα τα υπόλοιπα. Είναι η διασφάλιση της λαϊκής συμμετοχής στις αποφάσεις και η εμπέδωση του κράτους δικαίου με την τήρηση της αρχής της διατήρησης των εξουσιών που όπως το προσδιόρισε ο Μοντεσκιέ για να χρησιμοποιήσω τη φράση του "il faut que le pouvoir appuie le pouvoir", δηλαδή θα πρέπει η εξουσία να αναχαιτίζει την άλλη εξουσία.

Τέταρτον, η σύγχρονη πραγματικότητα του τέλους του 20ου αιώνα και η δημιουργία Διεθνών Οργανισμών και Ενώσεων, όπως ο ΟΗΕ ή η Ενωμένη Ευρώπη, κατέδειξε ότι οι αποφάσεις αυτών των οργανισμών γίνονται εσωτερικό δίκαιο των κρατών μελών, πράγμα που σημαίνει, ότι αρχίζει να περιορίζεται η εθνική κυριαρχία από μια υπερεθνική ένωση.

Πέμπτον, η ραγδαία και επαναστατική ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας διαμορφώνει καταστάσεις που παραβιάζουν την εθνική κυριαρχία κατά τρόπο που δεν μπορεί να εμποδιστεί. Παράδειγμα η δορυφορική τηλεόραση, η οποία δεν γνωρίζει σύνορα. Παράδειγμα η οικολογική μόλυνση του περιβάλλοντος, ατμοσφαιρική και θαλασσία, που δεν γνωρίζει σύνορα. Παράδειγμα η ραδιενέργεια στο Τσέρνομπιλ.

Έκτον, τα Συντάγματα που ψηφίζονται, ψηφίζονται για να έχουν, υποτίθεται, μια ζωή μακράς διάρκειας. Οι σημερινές όμως συνθήκες και οι ραγδαίες κοινωνικοπολιτικές, οικονομικές και τεχνολογικές αλλαγές τελικά περιορίζουν τον χρόνο της ζωής τους περίπου στη 10ετία.

Έβδομον, το Σύνταγμά μας χρειάζεται αναθεώρηση για να ξεπεραστεί το αναχρονιστικό πολιτικό μας σύστημα που

στηρίζεται στις πελατειακές σχέσεις και στην παράδοση του άκρατου κομματισμού των πάντων.

Η Πολιτική Άνοιξη, δια του Προέδρου της Αντώνη Σαμαρά, έχει προτείνει σειρά συγκεκριμένων εκσυγχρονιστικών μέτρων. Και αυτή είναι η ουσία αυτής της συζήτησεως: τι προτείνουμε μέσα από τα διδάγματα της ιστορίας; Διαφορετικά καταντάει να είναι μια φιλολογική συζήτηση και δεν τη νοούμε ως τέτοια τη συνεδρίαση αυτή. Για τη διασφάλιση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών και την εξασφάλιση και ενίσχυση της ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης, οι ανώτατοι δικαστικοί να μην ορίζονται από το εκάστοτε Υπουργικό Συμβούλιο, δηλαδή την Κυβέρνηση, αλλά να εκλέγονται από τους ίδιους τους δικαστικούς. Έτσι αποκόβεται η κυβερνητική επιρροή που υπονομεύει τη Δικαιοσύνη και νοθεύει το πολίτευμα.

Δεύτερον, για την όσο το δυνατόν αποφυγή των οικονομικών σκανδάλων που ταλανίζουν από το 1989 ως τώρα συνεχώς τον Τόπο με σκανδαλογία και παραπομπές, οι διορισμοί των διοικητών των ΔΕΚΟ και ο έλεγχος στις προμήθειες, στις χρηματοδοτήσεις και την εκτέλεση των μεγάλων έργων να γίνονται από διακομματική επιτροπή με τη συμμετοχή ανωτάτου εισαγγελικού λειτουργού.

Τρίτον, να σταματήσουν οι κομματικές παρεμβάσεις των κυβερνήσεων στον Στρατό που οδηγεί στην αποδιοργάνωση και την αποδυνάμωση των Ενόπλων Δυνάμεων, που αποτελούν την ασπίδα του Έθνους και μάλιστα σε κρίσιμες ώρες όπως οι σημερινές.

Τέταρτον, διαχωρισμός της εκτελεστικής από τη νομοθετική λειτουργία με την καθιέρωση του ασυμβίβαστου Υπουργού και Βουλευτού, ώστε να περιοριστούν και οι πελατειακές σχέσεις.

Πέμπτον, θέσπιση ολιγάριθμου και ευέλικτου κυβερνητικού σχήματος ώστε η λειτουργία της κυβέρνησης να μην εξαρτάται από τις όποιες κομματικές ανάγκες. Επιπλέον, θέσπιση μονίμου

Υφυπουργού προϋπολογισμού, εκτός κομματικού ελέγχου, για την ακριβή τήρηση του δημοσιονομικού προγράμματος.

Έκτον, ψήφιση νέου νόμου "περί ευθύνης Υπουργών" και αλλαγή των διατάξεων περί ασυλίας Βουλευτών.

Έβδομον, καθιέρωση πανελληνίου διαγωνισμού για αξιοκρατικές προσλήψεις στο Δημόσιο. Οι προσλήψεις να γίνονται με κριτήρια εντοπιότητας, ώστε να περιοριστεί το φαινόμενο, οι διοριζόμενοι στην επαρχία, μετά από λίγα χρόνια να μετατίθενται στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη και να απονευρώνεται η ύπαιθρος.

Όγδοο, σύσταση συμβουλίου για την πάταξη της γραφειοκρατίας, με ουσιαστικές αρμοδιότητες και με πρόσβαση στον Πρωθυπουργό.

Ένατο, μεταφορά ουσιαστικών αρμοδιοτήτων και αντίστοιχων πόρων στην Τοπική Αυτοδιοίκηση σε όλους τους βαθμούς της. Σήμερα συνεδριάζει η ΚΕΔΚΕ γι' αυτό το θέμα.

Δέκατον, εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης, με την πλήρη εφαρμογή της πληροφορικής.

Ενδέκατον, επανεκπαίδευση.

Τέλος, θα πω τη φράση που είχα πει στην παρθενική ομιλία μου σ' αυτή τη Βουλή. Αυτό που χρειαζόμαστε ως Κόμματα και ως Λαός, αλλά και ως πολιτικοί κυρίως -γιατί το παράδειγμα βγαίνει από την κεφαλή- είναι το εξής: Δεν είμαστε αυτό που ήμασταν χθες. Δυστυχώς, δεν έχουμε γίνει αυτό που έπρεπε να έχουμε γίνει. Εύχομαι όμως, να μην είμαστε αυτό που δεν πρέπει να είμαστε.

(Χειροκροτήματα απ' όλες τις Πτέρυγες)

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Απόστολος Χρ. Κακλαμάνης): Ο κύκλος των ομιλιών θα κλείσει με τον κ.Στρατή Κόρακα εκ μέρους του ΚΚΕ, ο οποίος καλείται στο Βήμα.

ΣΤΡΑΤΗΣ ΧΡ. ΚΟΡΑΚΑΣ: Κυρίες και κύριοι Βουλευτές, επιτρέψτε μας, να καταθέσουμε κι εμείς στη σημερινή πανηγυρική συνεδρίαση, τη δική μας συνεισφορά στη συζήτηση.

Είναι αλήθεια, ότι το Ελληνικό Σύνταγμα είναι έκφραση των ποικίλων αντιθέσεων της ελληνικής κοινωνίας, που κατά την πρώτη περίοδο 1821-1911 δεν είχε ολοκληρώσει τον αστικό της μετασχηματισμό. Έτσι, ορισμένα συντάγματα του περασμένου αιώνα, τα βλέπουμε να είναι εκφραστές της πάλης ανάμεσα στα υποχωρούντα φεουδαρχικά στοιχεία και την ανερχόμενη αστική τάξη. Η πάλη αυτή δεν πήρε τον χαρακτήρα της σύγκρουσης, όπως έγινε σε άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, αλλά κατέληξε σε συμβιβασμό.

Θα θέλαμε ν' αναφερθούμε συγκεκριμένα σε ορισμένα απ' αυτά τα Συντάγματα, ξεκινώντας από το Σύνταγμα του 1844. Αυτό το Σύνταγμα, σηματοδοτεί πράγματι μια ιστορική πρόοδο, το πέραςμα, δηλαδή, από την απολυταρχική στη συνταγματική μοναρχία. Αν και με τρόπο λιγότερο θαρραλέο, απ' ό,τι τα επαναστατικά συντάγματα, το Σύνταγμα του 1844 καθιερώνει μια σειρά από ατομικά δικαιώματα. Μια ρεαλιστική και ιστορική προσέγγιση όμως του συνταγματικού κειμένου, δεν μπορεί παρά να καταδείξει τον συντηρητικό χαρακτήρα που πήρε τελικά η συντακτική προσπάθεια. Για τον λόγο αυτό, οι πιο έγκυροι Έλληνες συνταγματολόγοι το χαρακτηρίζουν συντηρητικό και μετριοπαθές.

Όπως σε κάθε Σύνταγμα, έτσι και σ' αυτό του 1844, οι εργασίες της Συντακτικής Συνέλευσης, αντανakλούσαν συγκεκριμένες ταξικές συγκρούσεις. Η ριζοσπαστική ομάδα όμως, υπό την ηγεσία του στρατηγού Μακρυγιάννη και του Παλαμίδα, η οποία βρισκόταν πιο κοντά στα λαϊκά στρώματα, δεν έπαιξε τελικά παρά περιθωριακό ρόλο στις εργασίες της Εθνοσυνέλευσης. Και αυτό, όχι μόνο λόγω έλλειψης ειδικών νομικών γνώσεων και πολιτικής πείρας, αλλά κυρίως λόγω της πολιτικής και κοινωνικής αδυναμίας των στρωμάτων που εξέφραζαν.

Από την άλλη μεριά, οι εκπρόσωποι του πολιτικού και του κοινωνικού κατεστημένου, των μεγαλοϊδιοκτητών γης και της ανερχόμενης αστικής τάξης, ενεργούσαν στα πλαίσια των υποδείξεων του ξένου παράγοντα. Είναι γνωστό εξάλλου, ότι υπογράφηκαν πρωτόκολλα μεταξύ των τριών μεγάλων προστάτιδων δήθεν δυνάμεων, με στόχο να διασωθεί η εξουσία του Όθωνα και να μην πάρουν μεγάλη έκταση οι μεταρρυθμίσεις.

Τέλος, θα πρέπει να ειπωθούν δύο λόγια για την καθιέρωση της καθολικής ψηφοφορίας και του γενικού εκλογικού δικαιώματος, όχι απ' το ίδιο το Σύνταγμα, αλλά από τον εκλογικό νόμο που ψηφίστηκε από την ίδια την Εθνοσυνέλευση. Αποτελεί, βεβαίως, μια Ευρωπαϊκή πρωτοτυπία και σημαντική κατάκτηση, που σ' ένα βαθμό αντανακλά τη δημοκρατική παράδοση του Ελληνικού Λαού και την παράδοση της κοινωνικής ζωής των περασμένων αιώνων.

Από την άλλη μεριά, όμως, η σχετικά ανώδυνη επικράτηση των δύο παραπάνω βασικών αρχών, σε αντίθεση με την Ευρώπη που την ίδια περίοδο δοκιμάζεται από σημαντικές κοινωνικές επαναστάσεις, έχει και μια άλλη κοινωνιολογική εξήγηση: Αντίθετα απ' ό,τι συνέβαινε στις ευρωπαϊκές χώρες, η εξουσία του πολιτικοκοινωνικού κατεστημένου στην Ελλάδα δεν κινδύνευε από το καθολικό εκλογικό δικαίωμα, ακριβώς γιατί δεν υπήρχαν ακόμα εκείνες οι κοινωνικές δυνάμεις, η εργατική τάξη πιο συγκεκριμένα, που θα μπορούσαν να επωφεληθούν απ' αυτό το δικαίωμα για να προωθήσουν άλλες επαναστατικές επιδιώξεις.

Έτσι, η κατάκτηση αυτή αφομοιώθηκε από το παλαιοκομματικό κατεστημένο και οι γενικές εκλογές πολλές φορές στη συνέχεια, διενεργούνται κατά τη γλαφυρή έκφραση παλαιών συνταγματολόγων, κατά τρόπο αληθώς βδελυρό.

Στη συνέχεια, μετά την ανάπτυξη της αστικής τάξης, έχουμε νέα, θετικά για την εποχή τους βήματα. Έτσι με το Σύνταγμα του 1864, έχουμε την καθιέρωση της δημοκρατικής

αρχής, όπου όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Έθνος, το πολίτευμα μετατρέπεται σε Βασιλευόμενη Δημοκρατία, έχουμε την καθολική ψηφοφορία, επιβεβαιώνεται το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι κ.λπ.

Το 1875, με την κίνηση Τρικούπη, καθιερώνεται ο Κοινοβουλευτισμός, η Κυβέρνηση δηλαδή πρέπει να απολαμβάνει της εμπιστοσύνης της πλειοψηφίας της Βουλής. Με το Σύνταγμα του 1911 ενισχύεται η προστασία των ατομικών ελευθεριών, ιδίως της προσωπικής ελευθερίας, της ιδιοκτησίας, και του Τύπου, αναγκαστική απαλλοτρίωση ιδιοκτησιών προς αποκατάσταση ακτημόνων γεωργών, σοβαρή εξασφάλιση μονιμότητας διοικητικών και ισοβιότητα των κυριότερων δικαστικών υπαλλήλων κ.λπ.

Με το Σύνταγμα του 1927 καθιερώνεται η Αβασίλευτη Δημοκρατία, δυστυχώς μόνο για 7 χρόνια.

Μετά το Σύνταγμα του 1952, έχουμε το Σύνταγμα του 1975 που αναθεωρήθηκε το 1986, μόνο ως προς τις εξουσίες του Προέδρου, από την τότε Αναθεωρητική Βουλή.

Το Σύνταγμα του 1975 -επιτρέψτε μας να τοποθετηθούμε πάνω σε ορισμένα βασικά ζητήματα- κατά τη γνώμη μας, ούτε κι αυτό εξασφαλίζει την εθνική ανεξαρτησία, είναι αυταρχικό και αντιδημοκρατικό. Με την έννοια αυτή, δεν ανταποκρίνεται στην απαίτηση του Ελληνικού Λαού για ένα καθεστώς δημοκρατικό, προοδευτικό, στηριγμένο στη λαϊκή κυριαρχία.

Συγκεκριμένα: Πρώτον, σε ό,τι αφορά την εθνική ανεξαρτησία, δίνει αυξημένη ισχύ στο ν.δ. 2687/1953 που εξασφαλίζει αποικιοκρατική ασυδοσία στο ξένο και στο εφοπλιστικό κεφάλαιο. Δίνει τη δυνατότητα να εκχωρούνται αρμοδιότητες του Εθνικού Κοινοβουλίου σε υπερεθνικά κέντρα, που δεν είναι δυνατόν να ελέγξει ο Ελληνικός Λαός, όπως είναι το ΝΑΤΟ, η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση και κυρίως τώρα, με τη συνθήκη του Μάαστριχτ, η Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίνει τη δυνατότητα να διέρχονται από τον ελληνικό χώρο και να σταθμεύουν σ' αυτόν,

ξένες στρατιωτικές δυνάμεις και οπλικά συστήματα και όλα αυτά, με μια πλειοψηφία 151 Βουλευτών.

Να γιατί, κατά τη γνώμη μας, το Σύνταγμα του 1975 και το σημερινό διατηρούν το καθεστώς εξάρτησης της Χώρας μας.

Δεύτερο ζήτημα, σχετικά με τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του πολίτη, ενώ γίνεται λόγος για εξασφάλιση των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, δεν εξασφαλίζονται τα στοιχειώδη δικαιώματα των εργαζομένων. Για παράδειγμα, περιορίζεται ασφυκτικά το δικαίωμα της απεργίας, με τη δυνατότητα του "λοκ-άουτ", την επιστράτευση, τα προσωρινά μέτρα κ.λπ. Θεσμοθετείται το καθεστώς της εξάρτησης, της υποτιθέμενης ανεξάρτητης δικαιοσύνης, αφού η ανώτατη ηγεσία της διορίζεται από την Κυβέρνηση.

Περιορίζονται τα πολιτικά και συνδικαλιστικά δικαιώματα των δημοσίων υπαλλήλων και ιδιαίτερα των Ελλήνων πολιτών που υπηρετούν στα Σώματα Ασφαλείας και στη Δικαιοσύνη.

Ακόμα, με το άρθρο 48 δίνεται η δυνατότητα επιβολής στρατιωτικού νόμου και η Βουλή καλείται, 15 μέρες μετά, να επικυρώσει αυτή την απόφαση της Κυβέρνησης, όταν πια, φυσικά, όπως καταλαβαίνετε, δεν θα υπάρχει ούτε Βουλή ούτε κανένας άλλος θεσμός.

Με την αναθεώρηση του Συντάγματος του 1986 περιορίστηκαν οι εξουσίες του Προέδρου της Δημοκρατίας, όχι όμως σε όφελος της Βουλής, αλλά σε όφελος της Κυβέρνησης.

Να υπενθυμίσουμε επίσης, ότι οι τότε πολιτικές δυνάμεις απέρριψαν, εκτός ΚΚΕ, δεν δέχθηκαν καν να συζητηθούν οι συγκεκριμένες προτάσεις που έγκαιρα είχε καταθέσει το Κ.Κ.Ε. για ριζικότερη αναθεώρηση του Συντάγματος.

Έτσι και σήμερα, πάγια θέση του Κ.Κ.Ε. είναι η δημοκρατική αναθεώρηση του Συντάγματος και με την ευκαιρία της σημερινής πανηγυρικής συνεδρίασης για τα 150 χρόνια της

συνταγματικής και κοινοβουλευτικής ζωής της Χώρας μας, θα διατυπώσουμε ορισμένες προτάσεις σχετικά με το Σύνταγμα και τους αντιπροσωπευτικούς θεσμούς.

Εμείς υποστηρίζουμε ότι η Χώρα μας χρειάζεται ένα σύγχρονο προοδευτικό Σύνταγμα, με τον εργαζόμενο στο κέντρο της προσοχής του, ένα Σύνταγμα που θα είναι θεμελιακός νόμος της λαϊκής και εθνικής κυριαρχίας. Την ίδια στιγμή επιμένουμε, ότι το Σύνταγμα της Ελλάδας πρέπει να διακηρύσσει ότι η Χώρα μας επιδιώκει την ανάπτυξη σχέσεων ισότιμης, ειρηνικής και αμοιβαία ωφέλιμης συνύπαρξης με τις άλλες χώρες.

Προτείνουμε επίσης τη μεταφορά εξουσιών από την Κυβέρνηση, στη Βουλή. Κατάργηση αντιδημοκρατικών διατάξεων που ανοίγουν τον δρόμο για τον περιορισμό των ατομικών και συλλογικών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Ψήφιση νέων διατάξεων που θα διευρύνουν τα κοινωνικά δικαιώματα, όπως είναι ο κοινωνικός έλεγχος, ο δημόσιος χαρακτήρας της παιδείας, της υγείας, της κοινωνικής ασφάλισης.

Ζητάμε την κατάργηση των στεγανών στις Ένοπλες Δυνάμεις, στα Σώματα Ασφαλείας, στην Ε.Υ.Π. και την κατάργηση του ελέγχου της Δικαιοσύνης από την Κυβέρνηση.

Ζητάμε να αποκλείεται η εκχώρηση αρμοδιοτήτων από το Ελληνικό Κοινοβούλιο σε υπερεθνικά όργανα καθώς και η δυνατότητα εξάρτησης της Χώρας από ξένα κέντρα. Να μη σταθμεύουν στη Χώρα μας και να μη διέρχονται από το χώρο της ξένες στρατιωτικές δυνάμεις. Να καταργηθούν οι διατάξεις που κατοχυρώνουν προνόμια στο ξένο και ντόπιο κεφάλαιο. Να απαγορευθεί η παραγωγή, απόκτηση και παραμονή πυρηνικών και χημικών όπλων στη Χώρα μας. Να πάψει να αποτελεί προνόμιο της Κυβέρνησης το δικαίωμα για δημοψήφισμα και να μπορεί να προκαλείται και με λαϊκή πρωτοβουλία σε εθνικό τοπικό επίπεδο.

Σχετικά με το Κοινοβούλιο, πιστεύουμε ότι οι Βουλευτές πρέπει να εκλέγονται με την απλή αναλογική. Ζητάμε σεβασμό της λαϊκής κυριαρχίας, ενίσχυση των αντιπροσωπευτικών θεσμών και ιδιαίτερα της Βουλής και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Να δυναμώσει ο ρόλος της Βουλής στο νομοθετικό έργο της, αφού σήμερα ξέρουμε, ότι ένα πολύ μεγάλο μέρος της νομοθετικής μας δουλειάς, μας έρχεται απέξω και ιδιαίτερα από το διευθυντήριο της ΕΟΚ. Να γίνει ουσιαστικός ο ρόλος των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών, Διαρκών και Εξαστικών. Να ενισχυθεί, να γίνει ουσιαστικότερος ο κοινοβουλευτικός έλεγχος στο κυβερνητικό έργο και όχι κατά πως συμφέρει στην Κυβέρνηση, όπως πραγματικά γίνεται σήμερα.

Τομείς στεγανοποιημένοι, όπως είναι αυτός της εξωτερικής πολιτικής, της εθνικής άμυνας, των υπηρεσιών εθνικής ασφάλειας, πρέπει να υπαχθούν στην αρμοδιότητα Ειδικών Κοινοβουλευτικών Επιτροπών. Η Βουλή να γίνει ο χώρος όπου θα γίνεται ουσιαστική συζήτηση και έλεγχος πάνω στα επίκαιρα και σοβαρά λαϊκά και εθνικά προβλήματα. Πρέπει να εξασφαλιστεί με διακομματικό έλεγχο η ισότιμη και αντικειμενική πληροφόρηση από τα Μ.Μ.Ε. της δράσης των Κοινοβουλευτικών Ομάδων.

Έτσι, νομίζουμε, θα αντιμετωπιστούν και οι γενεσιουργές αιτίες της πράγματι βαθιάς κρίσης που περνά το κοινοβουλευτικό σύστημα, τα κόμματα, οι θεσμοί, το πολιτικό γενικά σύστημα της Χώρας μας.

Έτσι νομίζουμε ότι θα αποκατασταθεί και η εμπιστοσύνη του Λαού μας απέναντι στην πολιτική ζωή της Χώρας.

Κλείνοντας, θα θέλαμε να σημειώσουμε την ανάγκη ανάπτυξης του αγώνα για τα ζητήματα αυτά, ακόμη περισσότερο που σήμερα με την επικύρωση της συνθήκης του Μάαστριχτ και τα παρεπόμενά της, η λαϊκή και εθνική κυριαρχία, καθώς και η εθνική μας ανεξαρτησία, δέχεται σοβαρότατα, θανάσιμα, θα λέγαμε, πλήγματα.

Σήμερα, επιπλέον, γίνεται λόγος για τη διατύπωση και ψήφιση Συντάγματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της ΕΟΚ δηλαδή, που πάει να μετατραπεί σε κρατική οντότητα.

Αυτή η προοπτική πιστεύουμε, ότι θέτει τον καθένα μας, μπροστά στις ευθύνες του, απέναντι στον Λαό μας, την εθνική ανεξαρτησία μας και την ελληνική συνταγματική και κοινοβουλευτική ζωή. Σας ευχαριστώ.

(Χειροκροτήματα από όλες τις Πτέρυγες).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Απόστολος Χρ. Κακλαμάνης): Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, όπως ανακοίνωσα στην αρχή, έχει συγκροτηθεί Διακομματική Επιτροπή με επικεφαλής το Προεδρείο και αντικείμενο την οργάνωση των εκδηλώσεων που θα λάβουν χώρα στη διάρκεια του έτους αυτού, του έτους 1994, έτους Κοινοβουλευτικής Μνήμης.

Ήδη έχουν σταλεί σε όλα τα σχολεία της Χώρας και στα σχολεία του Απόδημου Ελληνισμού δύο αφίσες σε σχήμα παπύρου, η μια είναι αντίτυπο της διακήρυξης της εν Επιδαύρω Εθνικής Συνελεύσεως και η άλλη αντίτυπο του εξωφύλλου του Συντάγματος του 1844, στο οποίο έχουν περιληφθεί τα άρθρα 3 ως 14 και το 107, το ακροτελεύτιο, που ορίζει, ότι η τήρηση του παρόντος Συντάγματος, αφιερούται στον πατριωτισμό των Ελλήνων.

Έχει επίσης αποφασισθεί, η πραγματοποίηση εκθέσεως του εκδοτικού έργου της Βουλής που περιλαμβάνει τα Πρακτικά και την Εφημερίδα των Συζητήσεων της Βουλής, τα Πρακτικά των Εθνοσυνελεύσεων, τα Πρακτικά της Γερουσίας, τα Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας, τις Εφημερίδες της Βιβλιοθήκης της Βουλής σε μια πρόσφατη έκδοση, καθώς επίσης και μια άλλη έκδοση, το Κυπριακό στη Βουλή, όλα όσα έχουν αναπτυχθεί από το Βήμα αυτό, από το 1915 έως το 1989 για το Κυπριακό πρόβλημα. Θα εκτεθούν, τέλος, τα κείμενα των διαφόρων Συνταγμάτων.

Θα οργανωθεί μια έκθεση των θησαυρών -όπως ονομάζονται- της Βιβλιοθήκης της Βουλής: χειρόγραφα, σπάνια βιβλία, χάρτες, λιθογραφίες και χαρτογραφίες, όλα πρωτότυπα.

Θα συγκροτηθεί επίσης, Φωνοθήκη της Βουλής με αρχείο αγορεύσεων πολιτικών προσωπικοτήτων.

Θα εκδοθεί αναμνηστικό γραμματόσημο.

Θα ολοκληρωθεί η ονομασία και θα επισημοποιηθεί η ονομασία, που είχε αποφασισθεί επί Προεδρίας Ιωάννη Αλευρά της Αιθούσης Τροπαίων, σε Αίθουσα Ελευθερίου Βενιζέλου, με τον εντοιχισμό σχετικής επιγραφής σε ειδική τελετή.

Θα ιδρυθεί Μουσείο Κοινοβουλευτικής και Εκλογικής Ιστορίας σε χώρο της Βουλής.

Θα οργανωθεί Συνέδριο Κοινοβουλευτικής και Συνταγματικής Ιστορίας της Χώρας.

Θα συγκροτηθεί Πινακοθήκη της Βουλής με πίνακες που υπάρχουν. Και φυσικά θα εμπλουτισθεί η συλλογή αυτή της Βουλής.

Θα υπάρξουν επετειακές εκδόσεις της Βουλής. Η ανατύπωση του χειρογράφου του Συντάγματος του 1844. Μία ακόμη έκδοση για τις μεγάλες στιγμές του Ελληνικού Κοινοβουλίου 1844-1994 με επιλογή κειμένων που θα γίνει από τη Διακομματική αυτή Επιτροπή.

Επίσης, είναι υπό έκδοση για το χρόνο αυτό η ιστορία του κτιρίου της Βουλής. Ελάχιστοι, όπως γνωρίζετε, ξέρουν την ιστορία αυτού του κτιρίου, ότι δυο φορές έχει καταστραφεί και άλλα.

Τέλος, θα ήθελα να πληροφορήσω όλους τους συναδέλφους -αλλά και όσους μας τιμούν αυτή τη στιγμή και παρακολουθούν τη συνεδρίασή μας μέσω των τηλεοπτικών δικτύων που την καλύπτουν- το εξής:

Η επιτροπή αυτή δέχεται πολύ ευχαρίστως και ζητά και περιμένει προτάσεις για εκδηλώσεις που θα πρέπει να αναπτυχθούν και στο κέντρο, και στην περιφέρεια, στη διάρκεια του έτους 1994, του έτους Κοινοβουλευτικής μνήμης.

Σας ευχαριστώ πολύ.

(Χειροκροτήματα από όλες τις Πτέρυγες της Βουλής).

Εξωτερική άποψη του κτιρίου της Βουλής των Ελλήνων.
(φωτογράφιση 1994)

Η αίθουσα "Ελευθερίου Βενιζέλου" στην οποία βρίσκεται σε εξέλιξη έκθεση ιστορικών αντικειμένων για τα 150 χρόνια κοινοβουλευτικού βίου.

Πανοραμική άποψη της αίθουσας των συνεδριάσεων

του Κοινοβουλίου, σε συνεδρίαση του Σώματος

